

Statens försvarshistoriska museer med Armémuseum och Flygvapenmuseum

Årsredovisning 2022

statens
Försvarshistoriska
museer

Innehåll

1 SFHM:S UPPDRAG OCH ORGANISATION	4
1.1 SFHM:S UPPDRAG	4
1.2 FÄRDPLAN 2022 – STRATEGISK STYRNING OCH VERKSAMHETSUTVECKLING	4
1.3 REDOVISNING AV VERKSAMHETENS RESULTAT FÖR 2022	11
1.4 HÅLLBARHET	11
1.5 DIGITALISERING	12
1.6 TILLGÄNGLIGHET	14
1.7 INFORMATIONSSÄKERHET	15
1.8 KOMPETENSFÖRSÖRJNING	16
1.9 ARBETSMILJÖ	17
1.10 SAMVERKAN MED ANDRA MYNDIGHETER OCH AKTÖRER	19
2 EKONOMISK UPPFÖLJNING	22
2.1 ÅRETS EKONOMISKA UTFALL PER VERKSAMHETSOMRÅDE	22
2.2 TRANSFERERINGAR OCH SMHA-RELATERADE KOSTNADER	23
2.3 AVGIFTSBELAGD VERKSAMHET	24
2.4 LOKALFÖRSÖRJNING	25
2.5 ERSÄTTNINGAR ENLIGT MU-AVTALET	26
3 SAMLINGSFÖRVALTNING	27
3.1 BEVARA OCH TILLGÄNGLIGGÖRA	27
4 PUBLIK VERKSAMHET	34
4.1 VÄRDSKAP OCH BESÖKSSERVICE	34
4.2 UPPLEVELSEBASERAT LÄRANDE	38
4.3 KUNSKAPSSERVICE OCH FoU	43
5 STATS BIDRAG SMHA	47
6 FINANSIELL REDOVISNING	51
6.1 RESULTATRÄKNING	51
6.2 BALANSRÄKNING	52
6.3 ANSLAGSREDOVISNING	53
6.4 TILLÄGGSUPPLYSNINGAR OCH NOTER	54
6.5 SAMMANSTÄLLNING ÖVER VÄSENTLIGA UPPGIFTER	63

Förord

När ett år summeras uppstår inte sällan en känsla av både förvåning och stolthet. ”Har vi verkligen lyckats åstadkomma allt detta? Vad mycket vi lärt oss!” Listan kan göras lång av aha-upplevelser och det är lätt att glömma alla de små och stora resultat som uppnås i en värld och vardag som präglas av många händelser och utmaningar. Den röda tråden i det som görs kan vara svår att se. Det är inte självklart vilka erfarenheter som är värda att ta med sig. En lärande organisation – som SFHM – är beroende av en systematisk och löpande uppföljning som möjliggör reflektion och slutsatser om hur det gick.

För oss som myndighet ger årsredovisningen en möjlighet att samlat berätta om hur vi lyckats med måloppfyllelsen utifrån vårt uppdrag. Men det finns ett ännu viktigare sätt för en museimyndighet att synliggöra sitt arbete – nämligen genom alla som besöker våra museer och samlingar på plats eller digitalt. Att vi lyckas nå ut till fler användare med kunskap om försvarshistoriens betydelse för vår samhällsutveckling, och att erbjuda upplevelser som berör, är det viktigaste kvittot på att vi har lyckats med vårt viktiga uppdrag.

Varför är då vårt uppdrag så viktigt? Ja, det är förstas en fråga som vi ständigt behöver hålla levande och ompröva på djupet från tid till annan, något vi verkligen fått anledning att göra under året som gått. Förutsättningarna för att berätta om krig och väpnade konflikter ur ett svenskt historiskt perspektiv förändrades den 24 februari 2022 i och med Rysslands fullskaliga invasionskrig i Ukraina. När året 2022 läggs till handlingarna är det som ett alldeles särskilt år sett ur ett försvarshistoriskt perspektiv. Vi är fortsatt i en snabb förändringsfas där det är oklart vad det omvälvande skiftet i svensk försvars- och säkerhetspolitik fullt ut kommer att innebära för vår samhällsutveckling på längre sikt. Det vi vet är att uppbyggnaden av ett totalförsvar nu präglar vårt samhällsbygge och att det under lång tid lär påverka var och en av oss som lever i Sverige.

Vår verksamhet handlar ytterst om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling och det gångna året har visat att detta handlar om mer än vackra ord – det är på allvar och för oss handlar det om att beskriva och bevara livsviktiga delar av historien. Att förstå och reflektera över det som händer här och nu i vår samtid genom att lära av historien har en avgörande betydelse för möjligheten att tillsammans skapa en framtid byggd på säkerhet, fred och demokrati. Behovet av en försvarshistorisk museimyndighet må därför vara uppenbart, men uppdraget har onekligen ställts på sin spets under 2022.

Hur ska vi förhålla oss till historien om krig, väpnade konflikter och försvar när det pågår ett anfallskrig mot en suverän stat i Europa? Hur ska vi berätta om Sveriges tidigare alliansfrihet som förändrats efter 200 år genom vår ansökan till försvarsalliansen Nato? Hur samtida och tydliga bör berättelserna i ett museum vara under ett pågående krig? Hur ska vi på ett sakligt sätt förhålla oss till värderingar om gott och ont som ofrånkomligen uppstår i berättelser och föremål som samlas in och visas i det publika utbudet på våra museer? Hur bör vi definiera vår egen myndighets roll i totalförsvaret för att bidra till motståndskraft och försvarsvilja på bästa sätt?

Vårt ämnesområde var komplext att berätta om redan tidigare. Under året har vi ytterligare fått överväga hur vi på bästa sätt bidrar med kunskap och möjlighet till reflektion kring alla de frågor och tankar som uppstår, olika inom olika målgrupper. Bland barn och ungdomar. Bland äldre med egna minnen av kalla kriget och värnplikt. Bland många med utländska bakgrund som lämnat sina hemländer på grund av just väpnade konflikter eller icke demokratiska styrelseskick. Entydiga svar på våra frågor finns sällan – men vi måste våga pröva oss fram och lära oss på vägen.

När 2022 summeras för SFHM kan jag konstatera att flera viktiga milstolpar har nåtts enligt årets mål och planer för verksamheten. Fleråriga projekt som magasinsflytt, registreringsprojekt och basutställningsprojekt har drivits vidare och delvis avslutats. Vandringsutställningen Rädd eller beredd om beredskap för målgruppen gymnasieelever har sjösatts. Därtill har vi planerat och samverkat en förändring av vår organisation inför 2023. Samtidigt har vi genomfört saker vi aldrig trodde vi skulle göra. Genom samarbetsavtalet med vår systerinstitution i Ukraina har våra museer producerat och visat utställningar om hur det pågående invasionskriget påverkar människors liv. Med mera, med mera... allt går att ta del av i denna årsredovisning så läs gärna vidare!

Stort och Varmt TACK till alla på SFHM för 2022 och allt vi lyckades åstadkomma tillsammans

Helene Rånlund

ÖVERINTENDENT

1 SFHM:s uppdrag och organisation

1.1 SFHM:s uppdrag

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Myndighetens verksamhet styrs främst genom förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer, museilagen (2017:563), förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter och genom det årliga regleringsbrevet. I myndigheten ingår Armémuseum i Stockholm, Flygvapenmuseum i Linköping samt Försvarets traditionsnämnd.

1.2 Färdplan 2022 – strategisk styrning och verksamhetsutveckling

Myndigheten ska fortlöpande utveckla verksamheten. Myndigheten ska verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet. 6 § 1-2 st Myndighetsförordningen (2007:515)

SFHM:s museiverksamheter har i uppgift att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet, men också att skapa möjligheter till reflektion om händelser i samtiden genom ett historiskt perspektiv. SFHM:s strategiska inriktning, *Färdplan 2022*, tar sin utgångspunkt i myndighetens vision om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling genom att ge så många som möjligt tillgång till försvarshistorien. Färdplanens fem inriktningsmål anger de strategiska vägval som sedan 2018 är vägledande för verksamhetsutvecklingen:

1. Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och angelägna för fler.
2. Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring samtid och framtid genom historien.
3. Att tänka digitalt ska vara en naturlig del av vårt arbete.
4. Vi ska dimensionera samlingen så att vi kan ta ansvar, och tillgängliggöra mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet.
5. Vi ska vara en lärande organisation.

Inriktningsmålen är alla på olika vis relevanta och styrande för myndighetens tre verksamhetsområden och prestationer. För att kunna följa upp ambitionerna i färdplanen används ett antal fleråriga indikatorer för bedömningen av måluppfyllelse. Därutöver följs utvecklingen av ett antal utvalda volymmått.

Figur 1 Myndighetens verksamhetsområden och prestationer

OMRÅDEN	PRESTATIONER
SAMLINGSFÖRVALTNING	BEVARA och TILLGÄNGLIGGÖRA
PUBLIK VERKSAMHET	VÄRDSKAP och BESÖKSSERVICE
	UPPLEVELSEBASERAT LÄRANDE
	KUNSKAPSSERVICE och FoU
LEDNING och VERKSAMHETSSTÖD	STATSBIDRAG SMHA
	INTERNT STÖD
	LEDNING och UTVECKLING

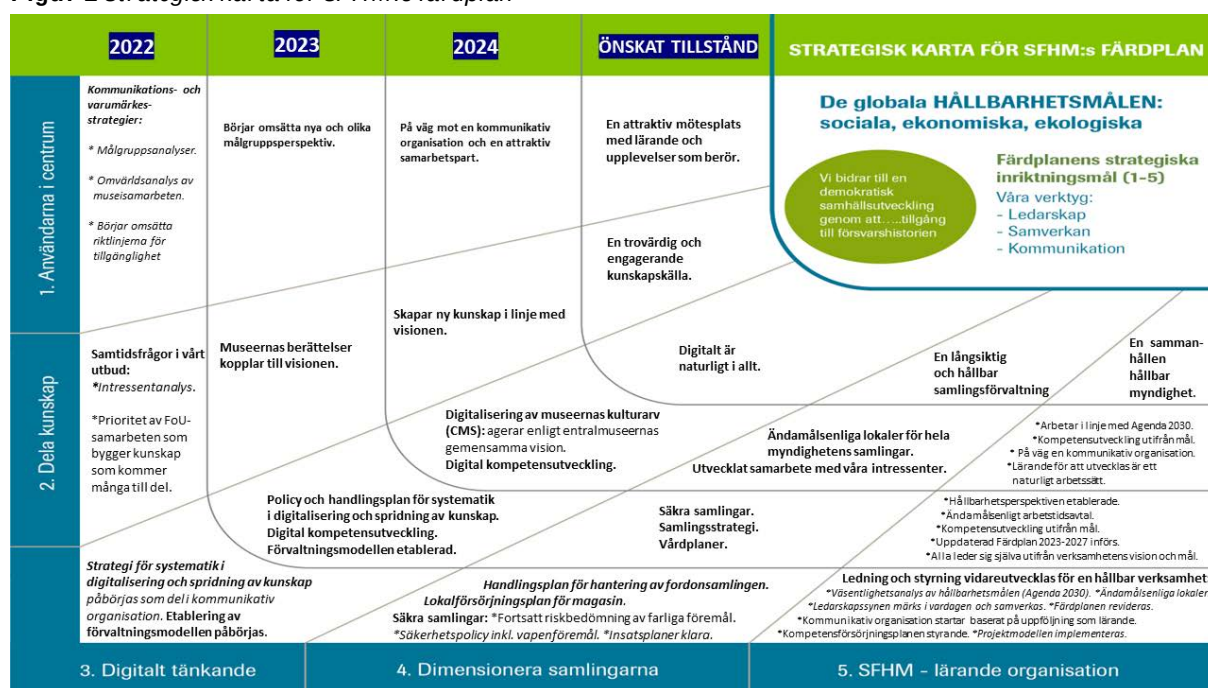
Uppföljning av verksamhetens strategiska inriktning

Pandemins inverkan på myndighetens verksamhet och ekonomi under 2020–2021 har varit omfattande och ställt krav på åtgärder och omställning av olika slag. Stängda museer och intäktsbortfall, förseningar i de fleråriga och strategiska projekt som genomförs för att skapa en långsiktigt hållbar samlingsförvaltning och en museiutveckling som är nödvändig för att svara upp mot uppdraget på det sätt vi önskar.

Verksamhetsåret 2022 har präglats av ännu en kris i vår omvärld, det fullskaliga invasionskriget i Ukraina. Inriktningen i SFHM:s strategiska verksamhetsutveckling har i huvudsak kunnat bedrivas enligt plan men har påverkats av förseningar och kraftiga kostnadsökningar. Omvärldsläget har samtidigt medfört att genomförandet av SFHM:s myndighetsuppdrag kommit att ställas på sin spets. Som ansvarig för det försvarshistoriska ämnesområdet och kulturarvet måste vi förhålla oss till det som sker på ett både ansvarsfullt och ändamålsenligt sätt. Färdplanens inriktningsmål är fortsatt relevanta men under året som gått har nya behov uppstått som påverkat prioriteringarna både på kort och lång sikt.

Den strategiska kartan som sedan 2022 utgör en del i den beslutade verksamhetsplanen både på myndighetsnivå och på avdelningsnivå för 2022–2024 används i denna årsredovisning som underlag för den övergripande resultatredovisningen. Tillsammans med indikatorerna och rapporteringen av olika uppdrag och aktiviteter syftar den till att ge en övergripande bild av vilken förflyttning som uppnåtts i förhållande till inriktningsmålen i SFHM:s färdplan.

Figur 2 Strategisk karta för SFHM:s färdplan

Sammantaget bedömer SFHM att verksamheten har inneburit att ytterligare betydelsefulla steg har tagits i strävan att förverkliga målsättningarna i *Färdplan 2022* och myndighetens vision om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling. Färdplanens inriktningsmål påverkar i olika utsträckning hela eller flera delar av verksamheten. Den verksamhetsutveckling som skett under 2022 utifrån färdplanens inriktningsmål beskrivs närmare i resultatredovisningen för respektive verksamhetsområde. Nedan sammanfattas de huvudsakliga förflyttningar som bedöms ha uppnåtts.

Mål 1 Användarna i centrum – En attraktiv mötesplats med lärande och upplevelser som berör

Gemensam prioritering 2022: Kommunikations- och varumärkesstrategier

Under 2022 har arbetet i första hand inriktats på att bygga en gemensam grund för det fortsatta arbetet med att ta fram strategiska styrdokument och gemensamma arbetssätt inom kommunikationsområdet. En handlingsplan för att utveckla SFHM som kommunikativ organisation har tagits fram för prioriterade åtgärder för såväl de interna som externa kommunikationsfrågorna och beslut har fattats om att inrätta en gemensam kommunikationsfunktion för hela myndigheten från och med den 1 januari 2023. Det konkreta arbetet med målgruppsanalyser och omvärldsanalys av museisamarbeten sker från och med 2023.

Större prioriteringar på museerna 2022

Arbetet med att utveckla en ny basutställning om flygvapnets historia under första halvan av 1900-talet har drivits vidare med tydligt fokus på nya målgrupper samt barn och unga. Påverkan av pandemi och även kostnadshöjningar har inneburit att arbetet behövt anpassas till ändrade förutsättningar och att tidsplanen skjutits framåt jämfört med ursprunglig plan, men är vid utgången av 2022 i fas för att kunna öppnas i juni 2023 på Flygvapenmuseum.

På Armémuseum har arbetet med att vidareutveckla och förbättra användningen av museilokalerna utifrån ett besökarperspektiv prioriterats inför det större museiutvecklingsarbete som påbörjas under 2023. Ombyggnadsprojektet som drivs tillsammans med fastighetsvärden, Statens fastighetsverk (SFV) har av olika skäl försenats och även fördröjats vilket innebär att färdigställandet av det nya biblioteket samt bokmagasinet i Tyghuset (Armémuseums byggnad) väntas bli klart under första kvartalet 2023 i stället för i december 2022. Tillsammans med den upprustning som görs av Hörsalen kommer museibesökare, konferensgäster och samarbetspartners att kunna erbjudas mer ändamålsenliga lokaler för kunskapsservice, konferens- och programverksamhet samt evenemang med väsentliga förbättringar av tillgänglighet och även säkerhet.

Lärande och upplevelser som berör 2022 - två exempel

- *Meanwhile in Ukraine* som öppnades den 3 september togs fram med kort framförhållning för att åskådliggöra vardagslivet för människor i det pågående invasionskriget i Ukraina. Fotoutställningen visar foton tagna under en dag i mars i Kiev och har samlats i teman som beskriver situationer och händelser som utspelar sig i ett samhälle som befinner sig i en väpnad konflikt. Utställningen innehöll också ett barntema och i samband med vernissagen startades en insamlingssida på minnen.se där barn och unga kan lämna sina berättelser om upplevelser av och tankar om krig (se även mål 2 nedan).
- Vandringsutställningen *Rädd eller beredd* för målgruppen gymnasieungdomar färdigställdes under året. Under hösten gjordes en provturné på tre orter, Östersund, Karlstad och Falun för att testa utställningens innehåll och pedagogik. Utställningen är resultatet av ett flerårigt samarbetsprojekt tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Riksantikvarieämbetet (RAÄ) som kommer att turnera till skolor runt om i alla län under 2023–2025. I slutet av året beslutades om att ytterligare en utställning ska byggas under 2023 för att kunna nå ut till ännu flera skolor under turnéperioden.

Mål 2 Dela kunskap – En trovärdig och engagerande kunskapskälla

Gemensam prioritering 2022 - Samtidsfrågor i vårt utbud

Till skillnad från de närmast föregående åren har insatserna som rör mål 2, att dela kunskap generöst kunnat genomföras på en mer önskvärd nivå. Bland annat har en myndighetsgemensam funktion för forskningssamordning återinförts.

Utöver de pågående projekt och ordinarie arbete som bedrivits för att tillgängliggöra samlingarna digitalt har frågorna om kunskapsuppbyggnad under 2022 kommit att präglas av det förändrade säkerhetspolitiska läget i Europa.

Det fullskaliga och pågående invasionskriget som inleddes den 24 februari 2022 genom Rysslands angrepp på Ukraina har på kort tid lett till en historisk omläggning av Sveriges försvarspolitik.

Händelserna under det gångna året har tydliggjort behovet av att förstärka och fördjupa kunskapsuppbyggnaden om det försvarshistoriska ämnesområdet som helhet inklusive totalförvar och beredskap. En viktig del i detta är att ge möjligheter för olika målgrupper att kunna reflektera över historiens betydelse för det som sker i Europa och Sverige samt hur det påverkar världsordningen som helhet.

Samtidsdokumentation är ett sätt att göra detta och under året har bland annat en insamlingssida om krig och flykt startats för barn och unga på minnen.se. Ett antal förstudier har tagits fram om teman och utställningsidéer med koppling till de kunskapsbehov som identifierats. I september 2022 ingicks ett samarbetsavtal med vår ukrainska systerinstitution i Kiev, the National Museum of the History of Ukraine in the Second World War, för att samla, dela och sprida kunskap om konsekvenser och effekter av krig. Hur det påverkar den enskilde och samhället. Under året har kontakter initierats för möjliga samarbeten med olika aktörer för att bredda kunskapsuppbyggnaden om försvarets roll i samhället. Den enligt strategiska kartan planerade intressentanalysen kommer att genomföras under 2023.

Mål 3 Digitalt tänkande - Digitalt är naturligt i allt

Gemensam prioritering 2022 – Strategi för systematik i digitalisering och spridning av kunskap

Arbetet med att ta fram en samlad strategi för digitalisering har av resursskäl inte kunnat påbörjas under 2022 utan startar 2023. Under året som gått har SFHM deltagit i förberedelserna för den gemensamma ansökan till ESF-rådet om medel för en digital kompetenssatsning under åren 2023–2025. I slutet av året meddelades att medel beviljats till projektet, som heter Digitala museilyftet. SFHM är en av de tre myndigheter som kommer att ingå som s.k. testbädd i projektet som leds av Riksantikvarieämbetet (RAÄ).

Att etablera det digitala som en naturlig del i all verksamhet har under 2022 fokuserats bland annat på ett antal innovativa satsningar med hjälp av de särskilda medlen som tillförts för digitalisering (1,5 miljoner kronor för SFHM). Pilotprojekt har genomförts för att pröva möjligheterna att använda s.k. immersiva medier för att tillgängliggöra det försvarshistoriska kulturarvet. För att kunna uppleva platser som inte går att besöka fysiskt men också för att ta del av utställningar eller enskilda föremål genom 3D-scanning. En AI-robot, Elsa, har utvecklats för att kunna berätta för i första hand barn och unga om flygvapnets historia. De särskilda medlen har även använts för prioriterad digitisering av arkiv- och fotosamlingarna. Det pågående arbetet med ordning och reda i föremålssamlingarna har därtill resulterat i ett ökat digitalt tillgängliggörande. Se vidare avsnitt 1.5 Digitalisering där återsrapportering av digitaliseringsmedlen redovisas.

Gemensam prioritering 2022 - Etablering av förvaltningsmodellen påbörjas

Under våren 2022 togs principbeslut om införande av en förvaltningsmodell anpassad till SFHM:s behov (se 1.5 Digitalisering nedan).

Mål 4 Dimensionera samlingarna – En långsiktig och hållbar samlingsförvaltning

Gemensamma prioriteringar 2022

De fleråriga projekten kopplade till färdplanens inriktningsmål om att skapa säkra och hållbara förutsättningar för samlingsförvaltningen samt ordning och reda i säkra samlingar har drivits vidare enligt plan för 2022 vilket innebär att viktiga milstolpar har uppnåtts i och med utgången av året:

- Det omfattande registreringsprojektet som genomförts under 2,5 år för att uppordna och få kontroll på Flygvapenmuseums samlingar har slutförts.
- Efter närmare tre års intensivt arbete med att skapa ändamålsenliga lokaler för Armémuseums föremålssamlingar kan projektet efter 2022 övergå till sin slutliga fas, dvs. att flytta till ett nytt magasin som byggts och utformats utifrån föremålens behov. Genomgången som skett under packningen av föremål inför flytten har resulterat i betydelsefulla steg mot målet att dimensionera samlingens omfattning till en relevant och hållbar nivå för framtiden. Byggprojektet har drabbats av stora kostnadsökningar på grund av höjda priser på stål och betong m.m. samt även förseningar i leveranser till följd av invasionskriget i Ukraina vilket får

långsiktiga konsekvenser för SFHM:s ekonomi genom en högre årlig kostnadsnivå i avtalen som ingåtts med fastighetsägaren.

- Samarbetet med våra intressenter har utvecklats bl.a. genom överlåtelse av gallrade föremål till andra museer. Bedömningen av s.k. farliga föremål har fortsatt och processen för att skapa säker förvaring av de tre samlingar som förvaras ute i landet har gått vidare utifrån inriktningsbeslut och handlingsplan som fastställdes av SFHM i början av 2022 för att tydliggöra roller och ansvar i enlighet med gällande lagstiftning. Se även Mål 5 nedan.
- Handlingsplanen för fordonssamlingen har inte slutförts under 2022 men en principiell inriktning har klarlagts under året. SFHM avser att tillämpa samma princip som för den statliga permanenta föremålssamlingen som förvaltas på Flygvapenmuseum. Motsvarande tillämpas av Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) avseende marina samlingar.
- Med anledning av det förändrade säkerhetsläget och det nya regelverket om myndigheters roller och ansvar i totalförsvaret har arbetet med undanförselplaner och restvärdesplaner intensifierats. Flygvapenmuseums undanförselplan fastställdes i november 2022 och Armémuseums är under framtagning. Se även Mål 5 nedan.
- Mot bakgrund av redovisningen ovan återstår ett antal prioriterade aktiviteter för 2022 att slutföra och några har flyttats fram i tiden på grund av resursbrist och förseningar bl.a. byggprojekten. Det gäller samlingsstrategi (påbörjas 2023), vårdplaner (ej helt klara), restvärdesplaner (ej helt klara) insatsplaner (ej helt klara). Arbetet med en samlad lokalförsörjningsplan avvaktas tills vidare i väntan på att bilden kring lokalbehovet har klarlagts.

Mål 5 Lärande organisation – En sammanhållen hållbar myndighet

Målet om att vara en lärande organisation syftar ytterst till att göra SFHM till en sammanhållen och hållbar myndighet. De senaste åren har hållbarhetsfrågornas betydelse lyfts upp som viktiga för myndigheten i flera olika avseenden. Både för den publika verksamhet som vänder sig till besökare och användare och för organisationen som sådan. De tre **hållbarhetsperspektiven i Agenda 2030** – social, ekonomisk och ekologisk – finns från och med 2022 med i SFHM:s strategiska karta som en grundläggande utgångspunkt för styrning och genomförande av SFHM:s uppdrag. Se vidare avsnitt 1.4 Hållbarhet.

Nedan beskrivs några av de insatser och resultat i den myndighetsgemensamma verksamhetsutvecklingen som syftar till en lärande organisation med ändamålsenlig styrning och användning av SFHM:s resurser och med en god arbetsmiljö.

Gemensamma prioriteringar 2022: Ledning och styrning vidareutvecklas för en hållbar verksamhet

Under hösten 2022 har förändringar i organiseringen av SFHM:s myndighetsövergripande frågor samverkats och beslutats som en del i att bygga en sammanhållen och hållbar myndighet. I stället för en övergripande stabsfunktion skapas **tre myndighetsgemensamma funktioner**; Ledningsstöd, HR och kommunikation samt Strategisk samordning. Syftet med den ändrade organisationen som gäller från och med den 1 januari 2023 är att stärka förutsättningar för ett mer gemensamt arbete med strategisk verksamhetsutveckling utifrån SFHM:s färdplan. Ett annat syfte är att tillvarata myndighetens, dvs. alla medarbetares, kompetens på ett bättre sätt. Förändringarna bygger på det partsgemensamma strategiska kompetensförsörjningsarbete som genomförts under 2021 och 2022.

Under första hälften av 2022 fortsatte analysarbetet kring **strategisk utveckling av SMHA-nätverket, Sveriges militärhistoriska arv**. Arbetet låg nere under hösten på grund av personalförändringar, men återupptas 2023. Arbetet kommer att resultera i ett strategidokument och handlingsplan för att utveckla hela myndighetens arbetssätt avseende SMHA och andra försvarshistoriska museer eller nätverk (mål 1–5). Arbetet baseras bland annat på en SWOT-analys av SFHM samt en enkät med nuläges- och framtidsfrågor till SMHA-museerna som genomfördes under 2019, dvs. till de verksamheter och ändamål som myndigheten tillsammans med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) lämnar bidrag till enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag

till försvarshistoriska museiverksamheter. Teamet består av representanter från hela myndigheten samt representanter från SMTM. Avsikten är att lägga fram ett förslag på strategi och handlingsplan under 2023. Eventuella förändringar kan därefter komma att genomföras fr.o.m. 2024.

Under 2022 **har myndighetens arbete med** policys, riktlinjer samt gemensamma arbetssätt och processer vidareutvecklats inom flera områden. **I samband med organisatoriska förändringarna av myndighetsgemensamma funktionerna inför 2023** har arbets- och delegationsordningen omarbetats. **Till skillnad från tidigare fördelas nu även ansvaret för olika processer i delegationsordningen. Processansvaret har i sin tur direkt koppling till den förvaltningsmodell som beslutades införas 2022 (mål 3).**

Den myndighetsgemensamma idéprocessen utgör en viktig del i det strategiska inriktningsarbetet alltsedan dess start 2017 och har koppling till samtliga inriktningsmål (1–5). Under de drygt två år som idéprocessen varit i bruk har justeringar gjorts för att komma till rätta med otydligheter och behov som uppmärksammats i verksamheten. Inför 2022 genomfördes efter en intern utvärdering ett antal förändringar för att processen ska kunna vara ett relevant beslutstöd i prövningen av olika idéer. Möjligheterna att förverkliga idéer som behandlats i idéprocessen har delvis påverkats av pandemin. I slutet av 2022 gjordes ytterligare en utvärdering för att komma fram till vad som behöver förändras för att idéprocessen ska både vara och uppfattas som ett mer tydligt och användbart stöd i den interna styrningen och planeringen av innehållet i museernas utställningar etc.

Under året fortsatte arbetet med att ta fram en myndighetsgemensam projektmodell (mål 1–5). Syftet är att myndigheten ska få fram en gemensam syn på vad projekt är, hur de ska genomföras och följas upp. Tre workshops har genomförts där i första hand projektledare inom myndigheten har fått dela med sig av erfarenheter, utmaningar, behov och förutsättningar. Två av dessa genomfördes 2021 och en under 2022. Utifrån dessa tre workshops har ett förslag på projektmall samt tillhörande stöddokument samt projektutvärderingsmall tagits fram. Underlaget kommer att ligga till grund för ett förslag på en projektmodell som införs under 2023.

I enlighet med SFHM:s handlingsplan för tillgänglighet som beslutades 2019 startades under 2020 ett arbete med att ta fram en policy för tillgänglighet. Beslut om policyn fattades våren 2021. Arbetet har därefter fortsatt med att ta fram riktlinjer för tillgänglighet (mål 1–5). Riktlinjerna tas fram av ett tvärteam som representerar olika delar av verksamheten i samarbete med Begripsam och planeras att färdigställas under 2023.

Det omfattande arbetet med genomgång och gallring av farliga föremål i samlingarna har fortsatt och därmed också vidareutvecklingen av SFHM:s **systematiska arbetsmiljöarbete, riskhantering samt krishantering**, vilket främst kopplar till mål 4 och 5 i färdplanen (se även avsnitt 1.5 Arbetsmiljö). Ytterligare steg i arbetet med säkra samlingar har tagits för att uppfylla regelverken för vapenhantering som SFHM har att tillämpa. Enligt förordning (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. ska SFHM följa Försvarsmaktens föreskrifter om hantering, förvaring och transport av skjutvapen och ammunition. För att säkerställa en säker och korrekt hantering av vapen som används för museala syften inom försvarshistoriska området beslutades i februari 2022 om en inriktning för det fortsatta arbetet med att etablera en tydligare roll- och ansvarsfördelning i förhållande till de museer där delar av Armémuseums samlingar förvaltas eller visas. Beslutet innebär bl.a. att SFHM inte längre kommer att ha personal anställd på plats där dessa samlingar förvaras samt att låneavtal ska upprättas med berörda museer vilka därmed behöver ansöka om vapenlicenser i de fall innehavet av föremålen så kräver.

Ett årshjul för det systematiska arbetsmiljöarbetet har införts under 2022 för att förbättra underlaget för en mer samlad och övergripande bild av risker, status i arbetet och behov av prioriteringar.

Enligt förordning om statliga myndigheters riskhantering (1995:1300) ska analys och värdering göras av myndighetens verksamhetsrisker. Sedan 2021 gör SFHM en analys, bedömning och värdering av myndighetens verksamhetsrisker i enlighet med Kammarkollegiets modell och verktyg för verksamhetsanalys. Under 2022 har myndigheten prioriterat arbetet med att upprätta undanförselplaner i enlighet med förordning (1993:243) om undanförsel och förstöring. I och med förordning (2022:524) om statliga myndigheters beredskap har SFHM inlett arbetet med att skapa förutsättningar för myndighetens krisberedskap och upprätthållande av verksamheten vid höjd beredskap. En viktig del i detta är en aktiv medverkan i det gemensamma arbetet i Centralmuseernas

samarbetsråd (CMS) samt att bidra till Riksantikvarieämbetets insatser för att lyfta kulturarvsfrågorna i totalförsvarsuppbyggnaden.

Ledarskap, kommunikation och samverkan

En förutsättning för möjligheten att uppfylla SFHM:s verksamhetsuppdrag och vision är hur vi lyckas nå ut och skapa dialog och delaktighet om berättelserna och kunskapen om försvarshistoriens roll i samhällsutvecklingen, dvs. kommunikation i olika bemärkelser och former är ett strategiskt verktyg. I mötet med olika besökare och användare, i digitala plattformar och kanaler osv. Den behovsanalys avseende SFHM:s kommunikationsverksamhet som gjordes med hjälp av konsultstöd våren 2021 har under 2022 tagits vidare genom beslut om en handlingsplan för att utveckla SFHM som kommunikativ organisation (mål 1–5).

Snabba och stora omvärldsförändringar har understrukt vikten av att utveckla organisationens förmåga att snabbt anpassa kunskapskommunikation utifrån nya behov som uppstår. Under 2022 har arbetet med att bygga upp interna arbetsformer för den externa kommunikationen påbörjats inför att den gemensamma funktionen startar. Syftet är att stärka det samlade stödet till hela organisationen i både den interna och externa kommunikationen. För att kunna leda, samverka och arbeta med verksamhetsutveckling på ett meningsfullt sätt inom vårt myndighetsuppdrag behövs en gemensam grund att stå på i vår kommunikation både internt och externt - dvs. en samsyn om varför vi finns och om vårt uppdrag. Under hösten påbörjades därför en intern dialog om **vår vision** för att göra den mer tydlig och meningsfull.

En längre period av tillförordnade chefer på olika befattningar till följd av tiden med vikarierande överintendent samt ett antal vakanser har påverkat förutsättningarna för kontinuitet i ledarskapet och på olika sätt varit ansträngande för organisationen, som helhet och även på individnivå.

Ledningsgruppsutvecklingsinsatsen som genomfördes 2021 har varit starkt bidragande orsak till att ledningsarbetet har kunnat bedrivas på ett fungerande sätt under 2022. Dialogen och samverkan är ett ansvar i både ledarskapet och medarbetarskapet som möjliggör att samverkansavtalets intentioner kan uppfyllas.

Arbetet med att skapa mer **ändamålsenliga lokaler** har varit en fortsatt prioriterad fråga både ur arbetsmiljösynpunkt, verksamhetsmässigt och ekonomiskt. Den strategiska förändring som genomförs i lokalerna på Artillerigården i Stockholm har under 2022 krävt ändrade beslut jämfört med den ursprungliga plan som funnits sedan arbetet inleddes våren 2021. Den slutliga offert som presenterades under hösten 2022 översteg vida den ekonomiska ram som SFHM angett. Delvis på grund av generella kostnadsökningar till följd av inflationen, men även beroende på kostnadsdrivande byggnationslösningar som inte var ändamålsenliga utifrån verksamhetens behov. Den lösning som slutligen har valts innebär en mindre påverkan på verksamheten än det ursprungliga förslaget och bedöms även skapa förutsättningar för en bättre arbetsmiljö. Ombyggnation som fortfarande pågår på grund av förseningar i projektets genomförande innebär att Armémuseums bibliotek från och med 2023 finns placerat i museibygnaden. Höstens ändrade beslut innebär att hörsalen i museet kan moderniseras. Sammantaget förväntas båda dessa förändringar leda till en förbättrad tillgänglighet och lokaler som är bättre anpassade till verksamhetens framtida behov (se även mål 1 ovan).

1.3 Redovisning av verksamhetens resultat för 2022

Verksamhetsindelningen har tagits fram för att stödja styrning och uppföljning av *Färdplan 2022*. Innehållet i resultatredovisningen för 2021 har vidareutvecklats utifrån arbetet med fleråriga indikatorer som beskrivs ovan och bedömning av måluppfyllelse och resultat sker i huvudsak utifrån dessa under resultatbedömningarna för respektive prestation.

På samma sätt som tidigare år redovisas resultatens kvalitativa aspekter i resultatbedömningarna per prestation för att på så sätt tydliggöra att kvalitet är en integrerad del av måluppfyllelsen. Åtterrapporering enligt krav i regleringsbrev som är kopplade till någon av myndighetens prestationer görs i samband med redovisning av verksamhetens resultat för respektive prestation. Nedan listas samtliga åtterrapporeringskrav enligt regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens försvarshistoriska museer (SFHM) samt uppdrag enligt särskilda regeringsbeslut:

Statens försvarshistoriska museer ska:

- redovisa den verksamhet som svarar mot den unga publikens behov samt insatser för att öka den unga publiken.
- redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.
- redovisa åtgärder som har vidtagits för att nå nya besökare.
- redovisa förändringar i besöksutvecklingen i förhållande till tidigare år.
- i årsredovisningen specificera myndighetens totala lokalkostnader för 2021.
- redovisa hur bidrag enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter har använts.
- med utgångspunkt i 11 § museilagen (2017:563) redovisa myndighetens insatser och resultat av arbetet för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.
- särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med MU-avtalet.
- redovisa resultat av arbetet med digitisering av myndighetens samlingar och den digitala förmedlingen av verksamheten.
- övergripande redogöra för myndighetens utvärdering av det egna informationssäkerhetsarbetet genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps verktyg Infosäkkollen.
- redovisa avgiftsbelagd verksamhet enligt specificerad indelning.

Redovisas i:

- 4.2 Upplevelsebaserat lärande
- 4.1 Värdskap och besöksservice
- 4.2 Upplevelsebaserat lärande
- 4.1 Värdskap och besöksservice
- 2.4 Lokalförsörjning
- 5 Statsbidrag SMHA
- 3.1 Bevara och tillgängliggöra
- 2.5 Ersättningar enligt MU-avtalet
- 1.5 Digitalisering
- 1.7 Informationssäkerhet
- 2.3 Avgiftsbelagd verksamhet

Uppdrag enligt regeringsbeslut:

- fortsatt ta emot nyanlända arbetssökande för praktik 2021–23 (Fi2020/04960) 1.8 Kompetensförsörjning
- fortsatt ta emot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik 2021–2023. (A2020/02583) 1.8 Kompetensförsörjning
- vidta energibesparingsåtgärder inom den statliga förvaltningen. (Fi2022/02571) 1.4 Hållbarhet

Enligt 3 kap. 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska SFHM för ärendeslag som omfattar ett stort antal ärenden redovisa antalet och styckkostnaden för handläggningen av dessa ärenden. SFHM bedömer att handläggning av ansökningar enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter i och för sig kvalificerar sig som ärenden enligt bestämmelsen men att antalet ärenden inte kan betraktas som stort. Myndigheten redovisar därför inte styckkostnaden för detta ärendeslag men däremot antal ärenden som handlagts under året under avsnitt 5 Statsbidrag SMHA.

1.4 Hållbarhet

De tre **hållbarhetsperspektiven i Agenda 2030** – social, ekonomisk och ekologisk – finns från och med 2022 med i SFHM:s strategiska karta som en grundläggande utgångspunkt för styrning och genomförande av SFHM:s uppdrag. Visionen om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling har bäring på det sociala hållbarhetsperspektivet och legitimiteten för verksamheten är beroende av att myndigheten aktivt förhåller sig till de ekologiska och ekonomiska perspektiven. Avsikten är att som

nästa steg göra en väsentlighetsanalys under 2023 avseende FN:s globala hållbarhetsmål på SFHM:s verksamhet och organisation.

SFHM har under hösten 2022 löpande rapporterat uppgifter om energianvändning och vidtagna energibesparande åtgärder i enlighet med regeringsuppdraget om att vidta energibesparingsåtgärder inom den statliga förvaltningen. Bland de vidtagna åtgärder som rapporteras kan nämnas informationsinsatser till personalen bland annat om vilka energibesparande åtgärder som varje medarbetare enkelt kan vidta, tätare samverkan med Statens fastighetsverk och Specialfastigheter AB avseende energibesparande åtgärder samt en rad faktiska åtgärder för att minska energianvändningen.

SFHM har bland annat ersatt energikrävande belysning i vissa delar av utställningsytorna med mer energisnål belysning, tidigarelagt projekt för genomförande av byte till led-belysning i Trofékammaren samt effektiviserat kylförvaringen av särskilt känsliga arkivalier och därmed minskat den yta som krävs för förvaring av den här typen av objekt.

SFHM har fortsatt tagit tillvara erfarenheter från coronapandemin, bland annat genom att vidareutveckla IT-lösningar avseende informationssäkerhet för att på så sätt ytterligare skapa förutsättningar för ett mer digitalt arbetssätt. Medarbetarna har i större utsträckning vant sig att använda digital mötesteknik vilket lett till ett större antal resfria möten och virtuella konferenser som i sin tur lett till minskad miljö- och klimatpåverkan.

1.5 Digitalisering

Att tillvarata digitaliseringens möjligheter är en nyckelfråga för hur det försvarshistoriska kulturarvet på olika sätt kan göras mer tillgängligt för alla i samhället. SFHM arbetar brett med digitaliseringsfrågor och ett av inriktningsmålen i myndighetens färdplan är: "Att tänka digitalt ska vara en naturlig del av vårt arbete".

I syfte att skapa mer ändamålsenliga förutsättningar för såväl den löpande styrningen av olika IT-stöd som för verksamhetsutveckling inom olika områden har en systemförvaltningsmodell börjat införas under 2022 och ska implementeras i hela verksamheten under 2023. Förvaltningsmodellen kommer även att förbättra förutsättningarna att vara en tydlig beställare av tjänsterna för IT-drift och support samt för att säkerställa att kraven på informationssäkerhet och behandling av personuppgifter uppfylls.

En viktig del SFHM:s digitaliseringsarbete är den långsiktiga samverkan som sker tillsammans med andra aktörer, bland annat med Statens historiska museer (SHM) avseende att tillgängliggöra delar av SFHM:s museers skolmaterial på SHM:s digitala utbildningsresurs sverigeshistoria.se och med KulturIT och andra museer avseende de digitala kanalerna Kulturpunkt och minnen.se som tillsammans med Digitalt Museum ingår i det digitala ekosystem som bland annat är uppbyggt kring samlingsdatabasen Primus.

Därutöver har SFHM under året medverkat i det gemensamma arbete som drivs genom Centralmuseernas samarbetsråd (CMS) angående museernas digitalisering av kulturarvet. Den gemensamma vision som samarbetet resulterat i är ett viktigt ingångsvärde för SFHM:s fortsatta digitaliseringsarbete. En direkt följd av detta arbete är ett omfattande kompetensutvecklingsprojekt som drivs av Riksantikvarieämbetet tillsammans med Sveriges centralmuseer. Projektet sker med stöd av Europeiska Socialfonden och utgår från centralmuseernas förstudie DigiKraft. Projektansökan togs fram gemensamt under 2022 och är ett treårigt projekt med start 2023. Det omfattar samtliga centralmuseer i Stockholm, med totalt 1200 medarbetare och 12 000 timmar utbildning. Projektet handlar om att genomföra kompetenslyft inom digitalisering på tre nivåer inom museiområdet: basutbildning, ledarskapsutbildning samt spetsutbildning. Utöver detta deltar även SFHM – som ett av tre centralmuseer – som testbädd för innovativ metodutveckling och utforskande av centrala tekniker, med utgångspunkt i myndighetens egna samlingar. Detta arbete ska bilda utbildningsmoduler som resterande museer kan ta del av.

Förutom den långsiktiga samverkan har SFHM under 2022 arbetat med ett antal digitaliseringsprojekt, med huvudsakligt fokus på digital förmedling. Som ett resultat av medelförstärkningen har under året följande resultat uppnåtts:

- Vidareutveckling av den sociala roboten ”Elsa” (ett AI-projekt länkat till Flygvapenmuseums föremålsdatabas, se vidare avsnitt 1.10)
- Vidareutveckling av ett pilotprojekt inom VR/immersiva medier kopplat till försvarshistoriska kulturmiljöer som är svårtillgängliga. Pilotprojektet utgår från Viktoriafortet i Vuollerim (som förvaltas av Statens fastighetsverk) med starkt fokus på narrativ och berättelser. Ett särskilt fokus i detta projekt var tillgänglighetsaspekter kring webbpublicering.
- Pilotprojekt om digitalisering av tillfälliga utställningar. Syftet var att utvärdera digitaliseringens möjligheter av att digitalt bevara tillfälliga utställningar och förlänga möjligheten för besökare att ta del av dem genom digital förmedling. Projektet omfattade 360-fotografering av Segerns pris – Narva 1700, postproduktion anpassat till digitala media samt 3D-skanning av vissa föremål i utställningen.
- Digitalisering av nitratnegativ – genomfört i samarbete med Riksarkivet.

Vad gäller samlingsförvaltning har SFHM sedan flera år systematiskt arbetat med att digitalisera myndighetens fysiska samlingar i syfte att göra dem mer tillgängliga för allmänhet och forskare dels för att fler ska kunna ta del av det försvarshistoriska kulturarvet, dels för att skapa förutsättningar för vidare forskning av andra aktörer för att på så sätt skapa ny kunskap. Särskilda satsningar har i olika omgångar gjorts på att registrera och fotografera samtliga objekt i föremålssamlingarna. Flygvapenmuseums fleråriga registreringsprojekt avslutades under året vilket innebär myndighetens permanenta föremålssamlingar i det närmaste var helt digitalt registrerade vid utgången av 2022.

Förutom de särskilda digitaliseringsprojekt som genomförts under året ingår arbete med digitalisering i det löpande arbetet i linje med myndighetens färdplan. SFHM bedömer därför att det är svårt att med tillräcklig säkerhet redovisa kostnader för digitisering och digital förmedling förutom i de delar detta arbete har skett i projektform. Kostnaderna för digitisering och digital förmedling i de projekt som redovisas ovan uppgår till 1 394 599 kronor.

För att tydligare kunna sätta mål och följa upp arbetet införde SFHM 2020 indikatorerna *Andel tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar* och *Ökning av antalet tillgängliggjorda arkivfotografier* vilka tillsammans med andra indikatorer används som grund för bedömning av verksamhetens resultat avseende samlingsförvaltningen (se avsnitt 3.1 Bevara och tillgängliggöra).

Vad gäller myndighetens arkivsamlingar har digitalisering främst skett utifrån prioriteringen av vad som efterfrågas. Därför har myndighetens fokus i digitaliseringsarbetet lagts på att digitalisera fotografier. SFHM:s arbete med digitalisering av arkivsamlingarna utförs dels genom interna digitaliseringsinsatser, dels i samarbete med Stiftelsen föremålsvård i Kiruna (SFMV). Vad gäller digitalisering av film, ljud- och videoband som finns i myndighetens arkivsamlingar bedömer myndigheten att samverka med aktörer som har samlad kompetens och erfarenhet inom området är en viktig förutsättning för att detta arbete ska kunna ske effektivt och med hög kvalitet.

I tabell 1 nedan följer en samlad redovisning av storleken på samlingar, samlingarnas storlek, inklusive årets tillväxt, hur stort antal och andel av samlingarna som är digital, varav andelen som är digitalt tillgänglig i enlighet med återrappporteringskravet *Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster* i regleringsbrevet för budgetåret 2022. Vad gäller redovisning av arkivsamlingar kan SFHM med säkerhet endast redovisa totalt antal förtecknade arkivvolym, varav antal förtecknade arkivvolym i arkivdatabasen Visual Arkiv, samt antal digitalt tillgängliggjorda fotografier. Eftersom övriga uppgifter till stor del bygger på grova uppskattningar och därmed en stor osäkerhet har SFHM valt att inte redovisa dessa.

Tabell 1 Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster

	SFHM	AM	FVM
Föremålssamlingarnas storlek			
Totalt antal föremål	151 487	99 667	51 820
Årets tillväxt			
Antal nyförvärv	217	121	96
Antal gallrade	967	235	732
Årets tillväxt	-750	-114	-636
Antal och andel digitaliserat			
Antal som är digital	151 487	99 667	51 820
Andel som är digital	100%	100%	100%
- varav av antal som är digitalt tillgänglig	111 673	83 394	28 279
- varav av andel som är digitalt tillgänglig	74%	84%	55%
Arkivsamlingarnas storlek*			
Totalt antal förtecknade arkivvolym	3 666	2 824	842
- varav antal arkivvolym som är förtecknade i arkivdatabas	3 554	2 824	730
Digitalt tillgängliggjorda fotografier			
Totalt antal publicerade fotografier	24 219	19 163	5 056

*Redovisade uppgifter avser totalt antal förtecknade arkivvolym varav antal arkivvolym som finns förtecknade i arkivdatabasen Visual Arkiv. Detta ger dock inte en helt rättvisande bild av storleken på myndighetens arkivsamlingar eftersom delar av samlingarna inte har förtecknats i arkivdatabasen utan endast i olika listor samt vissa delar som ännu inte har förtecknats.

1.6 Tillgänglighet

I enlighet med SFHM:s handlingsplan för tillgänglighet som beslutades 2019 startades under hösten 2020 ett arbete med att ta fram en policy för tillgänglighet. Beslut om policyn fattades våren 2021. Arbetet har därefter fortsatt med att ta fram riktlinjer för tillgänglighet. Riktlinjerna tas fram i samarbete med Begripsam och planeras att färdigställas under 2023. Policyn är vägledande för hur myndigheten förhåller sig till tillgänglighetsområdet ur ett brett perspektiv och med särskilt fokus på att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten för arbetet är att SFHM:s verksamheter är till för alla och att myndigheten ska arbeta såväl kort- som långsiktigt för att skapa förutsättningar för alla, oavsett förmåga, att tillgodogöra sig SFHM:s verksamheter. Arbetet går i linje med myndighetens instruktion och inriktningsmål.

SFHM genomför kontinuerligt åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med olika funktionsnedsättningar vilket ingår i myndighetens uppdrag att tillgängliggöra det försvarshistoriska kulturarvet för allmänheten.

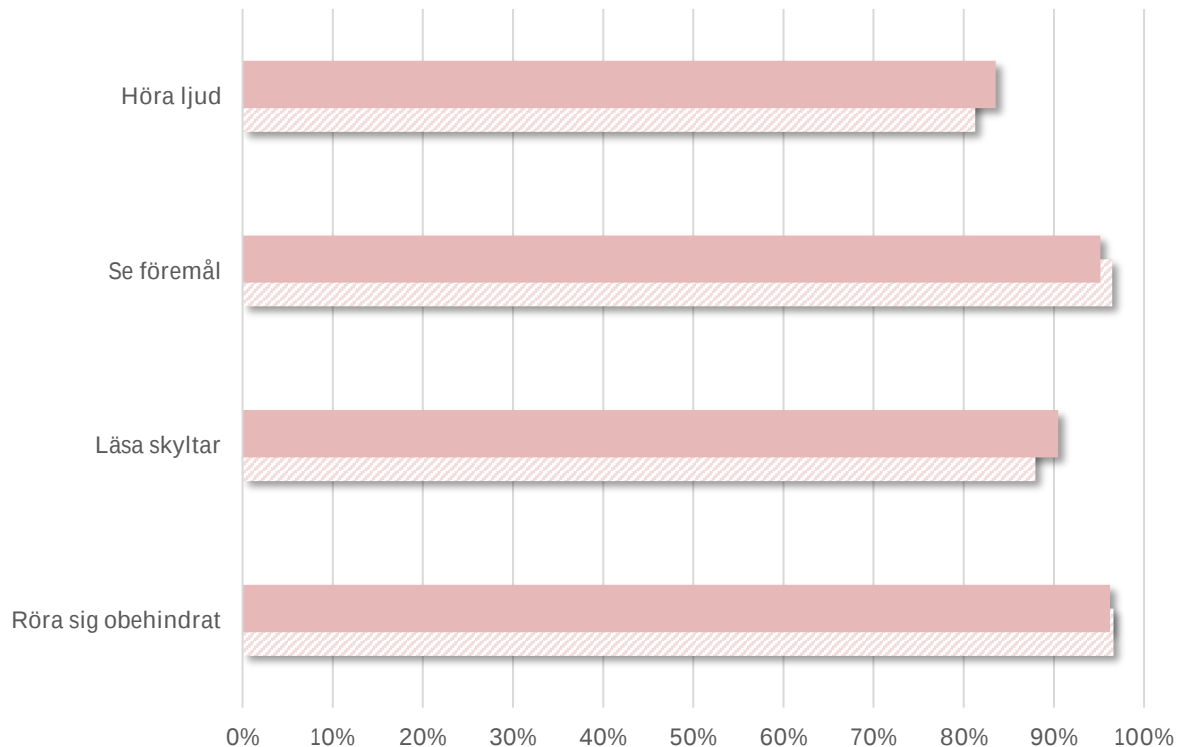
Under året tog SFHM hjälp av Begripsam för att testa och utvärdera digital tillgänglighet i pilotprojektet om VR/immersiva medier kopplat till den försvarshistoriska kulturmiljön Viktoriafortet. Primärt fokus låg på lagstiftningen kring webpublicering. Samarbete sker med Funktionsrätt Östergötland och KFUM Funkis i samband med utvecklingen av Flygvapenmuseums nya basutställning. På Flygvapenmuseum har även ett bildstödsprogram anskaffats och implementering i verksamheten har påbörjats. I samband med förberedelserna för införandet av entréavgifter beslutade SFHM i december 2022 att kontanthantering ska återinföras, i syfte att förbättra tillgängligheten för personer som av olika anledningar inte kan eller vill använda digitala betalformer.

I den årliga rapporteringen till Myndigheten för delaktighet har självskattningsverktyget *Fokus delaktighet* använts för att utvärdera det löpande tillgänglighetsarbetet. SFHM uppnådde 2022 ett övergripande värde om 75 procent (78 % år 2021).

I de enkäter som Myndigheten för Kulturanalys (MYKA) tillhandahåller ställer SFHM även frågor om hur besökarna upplever tillgängligheten i vissa avseenden. I figur 3 nedan framgår att en stor andel av

de som besvarat enkäterna svarar bra eller mycket bra på frågan om hur pass väl de tycker att museet är anpassat för dem när det gäller att höra ljud och se föremål som ingår i utställningarna samt att läsa skyltar och röra sig obehindrat i museet.

Figur 3 Besökarnas upplevelse av tillgänglighet i samband med museibesöket enligt MYKA-enkäterna (värden för 2021 visas i underliggande staplar)

1.7 Informationssäkerhet

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens försvarshistoriska museer ska SFHM övergripande redogöra för myndighetens utvärdering av det egna informationssäkerhetsarbetet genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps verktyg Infosäkkollen.

Utifrån resultatet av Infosäkkollen gör SFHM bedömningen att myndighetens informationssäkerhetsarbete inte är tillfredsställande inom alla områden i förhållande till Myndigheten för samhällsberedskaps (MSB) föreskrifter om statliga myndigheters informationssäkerhet (MSBFS 2020:6). Det är framför allt delområdena Medarbetarnas kunskaper och utbildningsverksamhet och Upprättande och utveckling av säkerhetskultur som identifierats som utvecklingsområden. Samtidigt visar resultatet på styrkor inom områdena Informationsklassning, Inventering, undersökningar och omvärldsbevakning samt Säkerhetsåtgärder och förbättringsarbete. Därutöver har SFHM under året genomfört en IT-säkerhetsrevision och mot bakgrund av denna vidtagit en rad åtgärder för att höja informationssäkerheten inom myndigheten.

SFHM har under året även påbörjat arbetet med att implementera en systemförvaltningsmodell som bland annat syftar till att skapa ett systematiskt och riskbaserat arbetssätt inom informationssäkerhetsområdet genom att göra informationssäkerhetsanalyser inför upphandling, utveckling och förvaltning av informationssystem, samt utveckla en god säkerhetskultur genom interna utbildnings- och informationsinsatser. I detta arbete har SFHM haft mycket stor nytta av MSB:s omfattande och pedagogiska vägledningar vilka har varit en central del i framtagandet av myndighetens systemförvaltningsmodell.

1.8 Kompetensförsörjning

Myndigheten ska redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen i förekommande fall har angett i regleringsbrev eller i något annat beslut. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Förordning (2006:605) om årsredovisning och budgetunderlag

Vid SFHM arbetade år 2022 i medeltal 96 medarbetare, varav 60 kvinnor (62 %) och 36 män (38 %). Det kan konstateras att andelen kvinnor minskat något under 2022, förändringen är 2 procentenheter jämfört med 2021. Av de 96 medarbetarna i medeltal hade 78 procent en tillsvidareanställning (46 av 60 kvinnor samt 29 av 36 män). Antalet årsarbetskrafter (åak) exklusive anställda med timarvode summerade under året till 77.

I och med att personalstyrkan utökats med flera tidsbegränsade anställningar för att bemanna de stora projekt som myndigheten genomför har såväl antalet årsarbetskrafter (77 åak att jämföra med 71 åak under 2021 samt 67 åak såväl 2020 som 2019) som antalet anställda i genomsnitt även under 2022 ökat jämfört med föregående år (96 medarbetare 2022 att jämföra med 87 medarbetare 2021 och 79 medarbetare år 2020) medan andelen medarbetare med tillsvidareanställning har ökat något (till 78 % jämfört med 77 % 2021 men minskat jämfört med 2020 då motsvarande siffra låg på 90 %).

Tabell 2 Fördelning ålder och kön vid SFHM 2022

SFHM												
	Stockholm			Linköping			Övriga landet*			Totalt		
Ålder	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	22
- 34	11	0	11	7	4	11	0	0	0	18	4	16
35 – 54	14	15	29	12	8	20	0	0	0	26	23	49
55 -	10	6	16	6	2	8	0	1	1	16	9	25
Totalt	35	21	56	25	14	39	0	1	1	60	36	96

*Avser distansmagasinen i Kristianstad, Halmstad och Strängnäs.

SFHM kompletterar den tillsvidareanställda personalens kompetens med tidsbegränsade anställningar och externa konsulter för att tillgodose behovet av tillfällig specialkompetens. För att möta verksamhetens behov såväl vid tillfälliga arbetstoppar som av specialkompetens i den publika verksamheten anlitas även museivårdar och museilärare mot timarvode. Myndigheten arbetar med att succesivt öka andelen medarbetare som har en schemalagd anställning i stället för timarvode, vilket också är en del i det ökade antalet anställda i medeltal.

Personalomsättningen för samtliga anställningsformer har under 2022 minskat till 13 procent (jämfört med 16 % 2021, 11 % år 2020 och 15 % 2019).¹ Motsvarande siffror för tillsvidareanställda är 6 procent år 2022 (12 % 2021 och 8 % 2020).

Till de rekryteringar som genomförts under 2022 har myndigheten haft ett varierande antal sökande med efterfrågad kompetens. Myndigheten bedömer möjligheten att attrahera ny kompetens som relativt god. En reflektion är att myndigheten upplever att svårigheterna att rekrytera ökat något under slutet av året. Förutom medarbetare som anställts för kortare perioder har SFHM rekryterat 15 nya tillsvidareanställda medarbetare. Av dessa var nio kvinnor och sex män med en medelålder på 45 år.

Under 2021 och 2022 har ett strategiskt partsgemensamt kompetensförsörjningsarbete genomförts. Arbetet har legat till grund för genomförda rekryteringar och har även använts som en viktig grund för beslutet om justerad organisation som trädde i kraft 1 januari 2023 (se även avsnitt 1.2 Färdplan 2022 – strategisk styrning och verksamhetsutveckling).

¹ Personalomsättning mäts som antalet avgångar i procent av antalet anställda i medeltal under viss period beräknat på tillsvidareanställda och tidsbegränsat anställda (LAS § 5.1 och 5.2).

Rekryteringarna bygger på tydliga kravprofiler utifrån verksamhetens behov. I samband med vakanser och pensionsavgångar görs en bedömning om det finns behov av att förändra inriktningen på kompetenser för att uppnå verksamhetens mål. Genom en aktiv personalplanering, omprioritering av arbetsuppgifter och flexibilitet hos medarbetarna tillvaratas kompetenser under tillfälliga vakanser (föräldra- och tjänstledigheter).

Kompetensutvecklingsinsatser planeras utifrån verksamhetens behov och tas regelmässigt upp vid utvecklingssamtal. Arbetssätt som togs fram under pandemin innebar att de digitala arbetssätten generellt har vidareutvecklats, vilket har stärkt den digitala kompetensen och förmågan generellt inom myndigheten. Med anledning dels av de stora pågående projekten, dels beroende på den justerade organisationen har myndigheten valt att under året spara de lokala omställningsmedlen till nästkommande år.

Vissa kompetensutvecklingsinsatser har ändå genomförts, bl.a. några studiebesök såväl inom som utom landet, samt deltagande i konferenser och seminarier (se vidare avsnitt 1.6 Samverkan med andra myndigheter och aktörer respektive avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU). Myndighetens sakkunniga har fördjupat sig inom sina specialområden och publicerat artiklar (se avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU).

SFHM besvarade i mars 2022 Statskontorets enkätundersökning om praktik i staten (Dnr 92-1.3/22). Myndigheten har tidigare tagit emot praktikanter i denna satsning, dock inte under 2022. Skälet är att det saknats möjlighet att erbjuda nödvändig handledning för praktikanterna under tiden som stora resurskrävande projekt pågår. Praktikanter från universitetsutbildningar, praoelever samt praktikanter via Arbetsförmedlingen har dock i begränsad utsträckning kunnat tas emot på Flygvapenmuseum.

En viktig förutsättning för att göra ett gott arbete är att få en god introduktion. SFHM:s gemensamma introduktionsutbildning genomförs en gång per halvår och innehåller bl.a. information om *Färdplan 2022*, myndighetens styrning och mål, den statliga värdegrunden och myndighetens arbetsmiljöarbete. SFHM kommer under 2023 att se över myndighetens introduktion för nyanställda. Ett sätt att ta del av villkor samt myndighetens policys, riktlinjer m.m. är genom intranätet Sambandet. Under året har sidorna gällande "Min anställning" uppdaterats och vidareutvecklats.

Sammantaget bedöms de vidtagna åtgärderna med syfte att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla kompetens ha säkerställt att det inom myndigheten finns kompetens att nå verksamhetens mål på ett ändamålsenligt sätt.

1.9 Arbetsmiljö

Myndigheten ska se till att de anställda är väl förtrogna med målen för verksamheten, skapa goda arbetsförhållanden och ta till vara och utveckla de anställdas kompetens och erfarenhet.
8 § 2-3 p Myndighetsförordningen (2007:515)

SFHM:s mål i arbetsmiljöpolicyn är:

SFHM:s arbetsmiljö kännetecknas av säkra och goda arbetsförhållanden som ger förutsättningar för trivsel och hälsa. Det systematiska arbetsmiljöarbetet ingår som en naturlig del i det dagliga arbetet genom identifiering av risker och förebyggande åtgärder mot ohälsa och skador. Den fysiska arbetsmiljön är säker, ändamålsenlig och anpassad till medarbetarnas behov och arbetsförutsättningar.

Mål för SFHM:s organisatoriska och sociala arbetsmiljöarbete är att:

- Medarbetarna är insatta i och arbetar i enlighet med uppdrag, mål och strategier.
- Medarbetare verkar aktivt för en långsiktigt hållbar balans mellan ansvar och arbetsbelastning.
- Vi har tillit till och respekterar varandra.

SFHM bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete med rutiner för bl.a. utvecklingssamtal, skyddsronder och friskvård samt rapportering av iakttagna risker, tillbud och incidenter. Arbetet

förtydligades ytterligare genom den fastställda årliga rutin för planering och uppföljning som togs fram 2021 och som myndigheten arbetat efter under år 2022.

Myndigheten har partsgemensamt framtagna samtalsstöd för utvecklingssamtal och samtal om lön där frågeställningar om den organisatoriska och sociala arbetsmiljön ingår.

För att följa upp den organisatoriska och sociala arbetsmiljön vid myndigheten används det webb-baserade undersökningsverktyget Avonova dialog, en s.k. temperaturmätare i form av en kort enkät som återkommer regelbundet varje månad. Resultaten för de enkäter som besvarats under 2022 summerar till ett genomsnittligt Hållbart medarbetarindex på 7,6 som indikerar hälsa och som tangerar verktygets referensvärde. De kategorier där svaren genomgående haft låga värden är motion, energi och återhämtning medan de kategorier där svaren haft höga värden är delaktighet, samarbete och tillgänglighet (dvs. att medarbetaren inte känner en förväntan från arbetsgivaren om att vara tillgänglig utanför arbetstid).

Genom företagshälsovården har SFHM:s personal tillgång till medicinsk, teknisk, ergonomisk och psykosocial expertis. Under 2022 genomfördes ljudmätning i Flygvapenmuseums science center Flyglabbet, samt analys av luftkvaliteten i ett av Flygvapenmuseums magasin. På Armémuseum genomfördes en insats angående energidrivna kommunikation under våren, som ett led i förbättring av den organisatoriska och sociala arbetsmiljön.

Myndigheten har genom Partsrådets *Hållbart arbetsliv* tillgång till AFA-försäkringars IA-system (Informationssystem om arbetsmiljö) sedan slutet av 2019. Skyddsronder som genomförs kontinuerligt på båda arbetsorterna följs från och med 2020 upp med stöd av systemet. Identifierade brister riskbedöms, handlingsplaner upprättas och åtgärder följs upp. Alla medarbetare har möjlighet att rapportera incidenter via IA-systemets app där alla händelser följs upp. Systemet bedöms ha bidragit till ökad medvetenhet om arbetsmiljöfrågor i hela organisationen och större möjlighet att genomföra förebyggande åtgärder, men även större kontroll över att beslutade åtgärder vidtas.

Friskvård är prioriterad som förebyggande och hälsofrämjande åtgärd. Med anledning av resultatet i Avonova dialog, där svaren om motion och energi genomgående legat lågt har beslut tagits att förlänga perioden med två friskvårdstimmar per vecka tills vidare. Utöver möjlighet att nyttja friskvårdstimmar användes friskvårdsbidrag (3 000 kr/år) av drygt hälften av medarbetarna.

Anställdas sjukfrånvaro

I tabell 3 redovisas de anställdas frånvaro på grund av sjukdom i enlighet med 7 kap. 3 § förordning (2006:205) om årsredovisning och budgetunderlag. Den totala sjukfrånvaron redovisas i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden. Vidare redovisas andel av totala sjukfrånvaron under en sammanhängande tid av 60 dagar eller mer. I tabellen redovisas även sjukfrånvaro fördelat på kön och ålder i förhållande till respektive grupps sammanlagda ordinarie arbetstid. Sjukfrånvaron redovisas i procent.

Tabell 3 Sjukfrånvaro vid SFHM 2020–2022

Sjukfrånvaro	2022	2021	2020
Sjukfrånvaro totalt	3,9%	3,1%	3,7%
- varav andel långtidssjukfrånvaro	39,2%	41%	48%
Sjukfrånvaro kvinnor	4,7%	4,0%	3,3%
Sjukfrånvaro män	2,5%	1,3%	4,2%
Sjukfrånvaro anställda -29 år	2,8%	4,7%	2,8%
Sjukfrånvaro anställda 30–49 år	5,5%	4,3%	4,1%
Sjukfrånvaro anställda 50 år-	2,3%	1,2%	3,2%

Sjukfrånvaron har totalt sett ökat med 0,8 procentenheter jämfört med föregående år och uppgår till 3,9 procent för 2022. Korttidsfrånvaron har ökat något jämfört med tidigare år och ligger år 2022 på

2,4 procent att jämföra med c:a 2 procent för 2021 och 2020. SFHM ser ingen entydig förklaring till ökningen men kommer fortsätta att följa utvecklingen.

1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Inom ramen för sitt uppdrag samverkar SFHM med en mängd olika aktörer i Sverige och utomlands, såväl som med andra statliga myndigheter och det civila samhällets organisationer. SFHM har valt att dela in redovisningen i samverkansområden och i några fall samverkanspartners för att göra redovisningen av myndighetens samlade insatser så överskådlig som möjligt.

Samverkan inom museisektorn och med andra myndigheter

SFHM har under 2022 fortsatt att samverka med andra museer på ett övergripande plan och inom ramen för olika verksamhetsområden. Det är dels genom yrkesspecifika nätverk som konservatorsföreningar, pedagogiska nätverk och chefsnätverk, dels genom den användargrupp inom samlingsdatabasen Primus som arbetar med digitaliseringsfrågor.

Övergripande samverkan har bl.a. skett inom Centralmuseernas samarbetsråd (CMS) både i chefskollegiet och digitaliseringsgruppen. Prioriterade digitaliseringsinsatser ska ske inom fyra områden; gemensam infrastruktur, kompetens, finansiering samt ledning & styrning. Som en följd av detta skedde under 2022 en satsning inom kompetensområdet, och som omfattade en ansökan till ESF tillsammans med Riksantikvarieämbetet (se vidare under avsnitt 1.5 Digitalisering).

SFHM har även ett flerårigt samarbete med Arbetets museum och ArbetSam där myndigheten medverkar i utbildningsstöd till arbetslivsmuseer tillika Museiskola för arbetslivsmuseer. Samarbeten har också skett inom Stockholms museichefskollegium och Östgöta museichefskollegium.

Den samverkan som inleddes föregående år med Statens historiska museer (SHM), avseende att tillgängliggöra delar av SFHM:s museers skolmaterial på SHM:s digitala utbildningsresurs sverigeshistoria.se, har fortsatt under året. Syftet är att fler lärare och elever ska upptäcka och använda det pedagogiska skolmaterialet som museerna har att erbjuda.

SFHM har fortsatt att samverka med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) i bland annat statsbidragsrelaterade frågor och frågor rörande stöd till och säkerhet i museerna som ingår i Sveriges militärhistoriska arv (SMHA). Under 2022 fortsatte det strategiska arbetet med SMHA-frågorna vilket sker i samverkan med SMTM. Arbetet kommer att resultera i ett strategidokument och handlingsplan för att utveckla båda myndigheternas (SFHM och SMTM) arbetssätt avseende SMHA och andra militärhistoriska museer eller nätverk.

SFHM har ett samarbete med Försvarsmakten vilket omfattar såväl insamling av föremål som kompetensstöd i arbetet med säkra samlingar. Under 2022 har samarbete även inletts inom ramen för projektet Sverige 500 år som leds av Försvarsmakten och som innebär samverkan med bland annat frivilliga försvarsorganisationer och SFHM i planeringen inför firandet av Sverige 500 år som självständig nation under 2023. Flygvapenmuseum har ett nära samarbete med Helikopterflottiljen i Linköping. Under 2022 har Helikopterflottiljen och Flygvapenmuseum samarrangerat ett mycket uppskattat föredrag i samband med att HKP 16, Black Hawk, firade 10 år i svenska Försvarsmakten. Medarbetare från Helikopterflottiljen har även undervisat museiledningen i folkrätten och skyddet av kulturarv i krig.

Ett samarbete pågår sedan 2020 med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Riksantikvarieämbetet (RAÄ) med syftet att öka kunskapen om Sveriges och individens beredskap vid kris och krig hos målgruppen gymnasieelever. Målet var att ta fram en flyttbar och flexibel utställning på temat beredskap som ska förmedla kunskap ur ett historiskt perspektiv med koppling till samtiden. Lansering skedde hösten 2022 under krisberedskapsveckan och med en planerad vernissage i Umeå i januari 2023. Utställningen bär namnet Rädd eller Beredd och är ute på turné fram till början av 2025.

En viktig del av utställningen är också ett omfattande digitalt lärmaterial som går att nå på en hemsida för utställningen, och som alla skolor kan nå och använda sig av. Målsättningen är att den fysiska utställningen ska besöka gymnasieskolor i Sveriges alla regioner samt olika museer under loven. Exempelvis var Rädd eller Beredd på Brigadmuseum i Karlstad under jullovet 2022/23. Samarbetet har resulterat i metodutveckling, dels gällande samverkan mellan myndigheter dels

gällande utveckling av utställningsmediet för Sveriges museiverksamheter. I samarbetet ingår även de frivilliga försvarsorganisationerna vilka bemannar utställningen och bistår med pedagogiskt stöd.

Utvecklingen i världen har inneburit att utställningens tema har blivit mycket aktuellt, vilket också märks genom en ökad efterfrågan från gymnasieskolor att få ha utställningen. Under hösten 2022 beslutades att bygga en kopia av utställningen, vilket innebär en ökning av antalet platser som kan besökas.

Flygvapenmuseum har ett omfattande samarbete med övriga flygmuseer i Sverige samt med de organisationer som är operatörer av Flygvapenmuseums luftvärdiga flygplan och helikoptrar. Under hösten 2022 anordnades en flygmuseikonferens där de deltagande organisationerna utbytte erfarenheter kring samlingsfrågor och framtidsutmaningar.

Flygvapenmuseum har under året medverkat i nätverket "Synliggöra kulturen i Linköping" som består av representanter från Friluftsmuseet Gamla Linköping, Slotts- & domkyrkomuseet och Östergötlands museum. En gemensam aktivitet under namnet "Kultur-SM" anordnades i Trädgårdsföreningen i 2 dagar under SM-veckan. Samarbetet fortsätter även nästa år.

Samverkan inom museisektorn sker även genom SFHM:s utlåningsverksamhet som genererar erfarenhetsutbyte och möten där föremålslogistik och föremålsrelaterade frågor diskuteras, liksom pedagogik och visningskoncept.

Samverkan i administrativa frågor

SFHM har liksom tidigare år medverkat i samarbeten som rör administrativa frågor. Tillsammans med andra museer har SFHM en gemensamt upphandlad telefonilösning och gemensamt upphandlade bevakningstjänster. SFHM samverkar även i ekonomiadministrativa frågor genom deltagande i det gemensamma museinätverket Nemus samt ett motsvarande nätverk för personalfrågor. SFHM deltar även som sakkunnig i Riksantikvarieämbetets beredning i ärenden rörande bidrag till kulturarvsarbete. Vidare har SFHM ett samarbete med Statens servicecenter (SSC), vilket bidrar till samordning och nyttjande av gemensamma statliga resurser i lön, leverantörsreskontra och e-handel. Sedan 2019 samverkar SFHM med Luftfartsverket (LFV) avseende resetjänst.

Samverkan med ideella organisationer och föreningar

Genom medlemskap och representation samverkar SFHM med flera organisationer och föreningar där bl.a. följande har varit viktiga inspiratörer för verksamheten: International Council of Museums (ICOM), Forum för utställare, Föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer (FUISM) och Föreningen Stockholms museiinformatorer (SMI), Simba, ett nätverk för Stockholms museibutiker, Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) samt Nordiskt Science Center Förbund.

Flygvapenmuseum har en omfattande samverkan med museets vänförening, Östergötlands Flyghistoriska Sällskap (ÖFS), som arbetar ideellt med restaurering av flygplan och som extra resurser i museet. Även Tullingegruppen, Markteleggruppen och Svensk Flyghistorisk Förening (SFF) är viktiga samverkansorganisationer bland annat i restaureringsprojekt. Flygvapenmuseum har under 2022 även fortsatt samverka med Kulturarv Östergötland och fotobevarande institutioner i Östergötland.

Flygvapenmuseum har fortsatt samarbetet med Funktionsrätt Östergötland och KFUM Funkis, i syfte att förbättra museets universella utformning avseende tillgänglighet i samband med de pågående utvecklingsprojekten inom den publika verksamheten. Samarbete har även inletts med Stadsmissionen i Linköping, som bland annat har inneburit att Flygvapenmuseum har upplåtit plats för två sommarjobbare som deltar i Stadsmissionens program Drivkraft.

Samverkan med universitet och högskolor

Universitet och högskolor är viktiga samarbetspartners för SFHM. Sedan 2014 har Armémuseum ett samarbete med Historiska institutionen vid Stockholms universitet, och varje termin genomförs en workshop om historiebruk och föremål som källa till historisk forskning. Även detta år har personal från SFHM gett föreläsningar för studenter inom historia, konstvetenskap och museologi vid Stockholms universitet samt undervisat vid textilkonservatorsutbildningen vid Göteborgs universitet.

Under hösten 2021 startade Flygvapenmuseum ett samarbete med sistaårsstudenter på civilingenjörsprogrammet i produktutveckling på Linköpings universitet och företaget Dyno Robotics AB.

Studenterna utvecklade en AI, en social robotplattform, i form av en liten pilot. Den sociala roboten "Nuri" presenterades i museets science center Flyglabbet och kunde svara på frågor om flygplanet Saab 35 Draken. Under hösten 2022 fortsatte arbetet i samarbete med Dyno Robotics med syfte att bygga upp en AI Robot som har fått namnet Elsa, vilken kan användas i Flygvapenmuseum som en integrerad del av verksamheten. Ny hårdvara och ny mjukvara har tagits fram och roboten får sin kunskap genom en koppling till museets databas. För kopplingen har Riksantikvarieämbetets öppna API till K-samsök kommit till nytta. Roboten kan hjälpa till att berätta mer om museets samlingar men även delta på barnkalas och experimentshower i Flyglabbet. Sitt namn har roboten fått efter den första kvinnliga svenska aviatören Elsa Andersson, då roboten Elsa och Elsa Andersson delar samma dröm - att flyga.

Samverkan med Saab AB

Flygvapenmuseum samverkar med Saab AB i enlighet med det långsiktiga samarbetsavtal som ursprungligen träffades våren 2008 och som därefter har förlängts. Nuvarande avtal gäller t.o.m. den 31 december 2023. Saab AB bistår, när så möjlighet och behov finns, vid demontering och montering av flygplan, samt är operatör av museets B17 (Saab 17A) som hålls i luftvärdigt skick och används i uppvisningsverksamhet. Samarbetet omfattar även support och utbildning av museets personal när det gäller JAS 39 Gripen-simulatorens. Under 2022 har simulatorens uppgraderats till Gripen E och är därmed den modernaste militära flygsimulatorens utanför Saab och Försvarsmakten.

Internationellt utbyte och samverkan

SFHM har under 2022 tecknat ett samarbetsavtal med National Museum of the History of Ukraine in the Second World War i Kiev. Inom ramen för avtalet har en fotoutställning, *Meanwhile in Ukraine*, baserad på bilder från Kiev den 8 mars 2022 visats på Armémuseum och Flygvapenmuseum. Under hösten 2022 besökte tre medarbetare från museet i Kiev SFHM under en vecka, där de tog del av såväl den publika verksamheten som samlingsförvaltningen. Särskilt fokus lades på hur Flygvapenmuseum ställer ut och vårdar den DC3:a som sköts ned av dåvarande Sovjetunionen 1952 och som sedan 2010 ställs ut på Flygvapenmuseum. Förberedelser för ytterligare en utställning, *Meanwhile in Mariupol*, har pågått under hösten. Utställningen har tagits fram i samverkan med ukrainska föreningar och beräknas öppna i mars 2023 på Armémuseum och Flygvapenmuseum.

Den 6 december uppmärksammades den ukrainska Försvarsmaktens dag i ett samarrangemang mellan SFHM och Ukrainas ambassad på Armémuseum, med närvaro av bland andra försvarsminister Pål Jonsson, Överbefälhavare Micael Bydén och Ukrainas ambassadör i Sverige Andrii Plakhotniuk.

SFHM har fortsatt sitt internationella samarbete inom ramen för International Committee for Museums and Collections of Arms and Military History (ICOMAM) som är en kommitté under International Council of Museums (ICOM). Organisationen verkar för internationellt samarbete och professionell utveckling på museer.

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Årets ekonomiska utfall per verksamhetsområde

SFHM:s inriktning under de två åren med direkta pandemieffekter har varit att ekonomin ska hanteras och rymmas inom befintligt anslag trots den fortsatt osäkra prognosen över avgiftsintäkter. De omfattande åtgärder som vidtogs redan 2020 för att ställa om icke verksamhetskritiska kostnader och anpassa verksamheten utifrån de ändrade förutsättningarna har fullföljts under 2022. För myndigheten som helhet slutade verksamhetsåret 2022 med ett överskott i resultaträkningen på totalt 808 tkr. Årets utfall innebär vidare att SFHM avslutar året med ett ackumulerat anslagssparande om 1 768 tkr. Utfallet har fortsatt påverkats av pandemirelaterade konsekvenser samtidigt som betydande kostnadsökningar och förseningar har uppstått i de stora byggprojekten som bedrivits under 2022. Det utgående anslagssparandet är därmed lägre än beräknat och kostnader som prognostiserats för 2022 har i ett sent skede behövt senareläggas till 2023.

I följande sammanställning redovisas en översikt av fördelningen av intäkter och kostnader på kärnverksamhetens tre områden: Samlingsförvaltning, Publik verksamhet samt Statsbidrag SMHA. Den senare ingår som en prestation i verksamhetsområdet Ledning och verksamhetsstöd. För att möjliggöra uppföljning inom respektive verksamhet bokförs intäkter och kostnader så långt möjligt direkt på respektive verksamhetsområde i kärnverksamheten.²

Inom området Publik verksamhet ökade de externa intäkterna med drygt 4 miljoner kronor från föregående år (från 10 mkr 2021 till 14 mkr). Möjligheterna att öka intäkterna ytterligare har på Flygvapenmuseum begränsats av pågående utvecklingsarbete, som har inneburit att endast halva museet har hållit öppet under året. Dessutom har antalet öppna dagar varit reducerat för att frigöra tid för utvecklingen av ny basutställning. Ökningen av digitala produktioner som publicerats på sociala medier och museernas hemsidor har inte ännu bidragit till några intäkter då SFHM inte tagit ut några avgifter för dessa fram till och med 2022.

För verksamhetsområde Samlingsförvaltning har ytterligare resurser i form av bland annat projektanställningar som tillfördes 2021 förlängts för arbetet med att förbereda magasinsflytt av Armémuseums samlingar. Resursförstärkningen för registreringsprojektet avseende Flygvapenmuseums samlingar har fortsatt enligt plan fram till dess avslut i december 2022.

Kostnaden för handläggningen av statsbidragen inom verksamhetsområde Statsbidrag SMHA minskade under året, liksom utbetalda och erhållna bidrag. En fullständig ekonomisk redovisning avseende de medel som omfattas av det finansiella villkoret till försvarshistoriska museiverksamheter återfinns i avsnitt 2.2 Transfereringar och SMHA-relaterade kostnader.

Övriga intäkter ökade totalt med 3,8 miljoner kronor jämfört med 2021 och beror på ökade avgiftsintäkter för konferensverksamhet, visningar och flygsimulator. Det innebär att myndigheten för 2022 som helhet är huvudsakligen anslagsfinansierad med 88 procent för året (121 miljoner kronor av totalt 138 miljoner kronor exklusive transfereringar av statsbidrag). Motsvarande uppgift föregående år var 90 procent. Driftkostnader (personal, lokaler och övriga verksamhetskostnader) utgör 98 procent av de totala kostnaderna.

² Med direkta kostnader för verksamhetsområdena och prestationerna avses drifts- och lönekostnader och direkta avskrivningskostnader. De indirekta kostnaderna består av kostnader för verksamhetsområdet Ledning och verksamhetsstöd (exklusive prestationen Statsbidrag SMHA) och avser kostnader för gemensamma drifts-, personal- och lokalkostnader samt avskrivningskostnader. Som fördelningsbas för såväl de indirekta kostnaderna som anslagsintäkterna används direkta lönekostnader per prestation. De indirekta kostnaderna fördelas ut på prestationerna inom verksamhetsområdena Samlingsförvaltning, Publik verksamhet samt Statsbidrag SMHA.

Tabell 4 Sammanställning ekonomisk översikt per verksamhetsområde (tkr)

	2022	2021	2020	2019	2018
Samlingsförvaltning					
Intäkter	47 544	46 290	36 529	29 824	32 947
- varav anslag	45 960	44 478	35 129	28 793	30 507
- varav övriga intäkter	1 584	1 813	1 400	1 032	2 439
Kostnader	-48 997	-47 403	-37 204	-30 474	-32 044
Utfall Samlingsförvaltning	-1 453	-1 113	-675	-650	902
Publik verksamhet					
Intäkter	87 021	75 491	75 979	88 683	84 754
- varav anslag	72 551	65 242	67 392	73 016	70 978
- varav övriga intäkter	14 469	10 249	8 587	15 667	13 775
Kostnader	-85 134	-73 425	-74 569	-86 842	-85 881
Utfall Publik verksamhet	1 886	2 066	1 410	1 842	-1 127
Statsbidrag SMHA*					
Intäkter	3 128	3 806	1 225	1 224	1 289
- varav anslag	2 838	3 330	809	1 212	1 233
- varav övriga intäkter	289	477	416	12	57
Kostnader	-2 753	-3 171	-780	-1 184	-1 509
Utfall statsbidrag SMHA	374	636	445	40	-220
Över-/underskott (kapitalförändring)	808	1 589	1 180	1 232	-445

* Statsbidrag SMHA avser prestationen handläggning av statsbidrag som ingår i verksamhetsområde Ledning och verksamhetsstöd.

2.2 Transfereringar och SMHA-relaterade kostnader

För de ändamål som ingår i förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter finns i SFHM:s regleringsbrev 2022 angivet att minst 22,5 miljoner kronor ska användas för bidragsgivning samt till kostnader som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter vid myndigheten.

Att upprätthålla de försvarshistoriska verksamheterna innebär vissa kostnader vid SFHM såsom drift- och personalkostnader för utbildningsinsatser och kunskapsstöd. Utöver det tillkommer omkostnader för gemensam marknadsföring, annonsering och webb-information avseende varumärket Sveriges militärhistoriska arv (SMHA) samt tillhandahållande av samlingsdatabasen Primus för museerna i det s.k. SMHA-nätverket. Stödet som uppgår till knappt 2 miljoner kronor (inklusive 0,2 miljoner kronor från SMTM) riktar sig till alla ändamål som omfattas av förordningen, dvs. även till de marina museiverksamheter som får bidrag från SMTM. I resultatredovisningen redovisas stödet under avsnitten 3.1 Bevara och tillgängliggöra och 4.1 Vårdskap och besökservice samt 4.2 Upplevelsebaserat lärande. Den totala anslagsbelastningen uppgick därmed till drygt 22,5 miljoner kronor.

Tabell 5 Medel som använts till försvarshistoriska verksamheter (tkr)

	2022	2021	2020
Lämnade statsbidrag	19 912	20 230	19 731
Återbetalda statsbidrag	-71		-6
Kostnader för prestationen Statsbidrag SMHA (inkl. OH)	902	974	850
Övriga verksamhetskostnader för upprätthållande av SMHA-verksamheter	1 978	1 859	2 346
Totala kostnader	22 721	23 063	22 921
Ersättning från Statens maritima och transporthistoriska museer	-200	-400	-400
Total anslagsbelastning SFHM	22 521	22 663	22 521

2.3 Avgiftsbelagd verksamhet

SFHM bedriver i enlighet med förordning (2007:1178) med instruktion verksamhet med full kostnadstäckning. Under året har den totala omsättningen för dessa verksamheter ökat med 0,2 miljoner kronor till totalt 5,4 miljoner kronor (5,2 mkr 2021). Uppdragsverksamheten avslutade en större produktion under året, vilket medförde minskade intäkter, däremot ökade butikernas intäkter. Detta trots delvis helt stängda museer under början året vilket medförde visst intäktsbortfall.

Resultatområdenas omsättning utgjorde 4 procent av SFHM:s totala intäkter under 2022, vilket är samma andel som under föregående år. Redovisningen av dessa intäkter sker i enlighet med regleringsbrevet 2022.

SFHM:s museibutiker har under flertalet år arbetat medvetet för att uppnå en ekonomi i balans och under 2020 kunde det sedan tidigare upparbetade ackumulerade underskottet regleras. Under 2022 ökade försäljningen med drygt 66 procent jämfört med 2021 då museerna under stora delar av året var stängda på grund av pandemin. Resultatområdet har trots ett svårplanerat år uppvisat positivt resultat för året som helhet (122 tkr) med ett ackumulerat resultat på 95 tkr.

Resultatområdet Uppdragsverksamhet omfattas huvudsakligen av den fanproduktion som sker på beställning från Försvarsmakten. Tillverkningen av fanor är en tidskrävande process som innehåller många olika steg i produktionen från beställning till färdig leverans. Detta medför att kostnader och intäkter balanserar över tid för att, så långt möjligt, undvika större ekonomiska svängningar i ekonomin.

Museernas målinriktade arbete för att öka antalet besökare ledde under en rad av år till ökade intäkter från visningar och programaktiviteter m.m. Efter kraftigt minskade intäkter under pandemin, dvs. för 2020–2021, uppgick intäkterna för 2022 till 1 223 tkr, vilket var mer än budgeterat för året (850 tkr). Avvikelsen mellan utfall och budget är en följd av de svårbedömda förutsättningar som förevarit under och efter pandemin. I jämförelse med avgiftsintäkternas nivå före pandemin var utfallet för 2022 förhållandevis lågt. Visningsverksamheten ökade liksom konferensverksamheten. Även uthyrning av lokaler samt programverksamheten har uppvisat försiktigt positiva avgiftsintäkter jämfört med före pandemin även om utfallet på 4 957 tkr var lägre än budgeterat (6 100 tkr).

I not 2 i resultaträkningen finns en detaljerad redovisning av övriga avgiftsintäkter som myndigheten disponerar.

Tabell 6 Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras enligt regleringsbrev (tkr)

	+/- t.o.m. 2020	+/- 2021**	BUDGET Intäkter 2022	BUDGET Kostnader 2022	BUDGET +/- 2022	BUDGET Ack +/- utg. 2022**	Intäk- ter 2022	Kost- nader 2022	+/- 2022	Ack. +/- utg. 2022
Verksamhet med full kostnadstäckning										
Försäljning av varor	0	-27	2 900	-2 850	50	23	3 341	-3 219	122	95
Undersökningar, utredningar och andra tjänster	-285	148	2 750	-2 600	150	13	2 100	-2 212	-112	-249
Summa	-285	121	5 650	-5 450	200	36	5 441	-5 431	10	-154
Övrig avgiftsbelagd verksamhet										
Entréer och visningar*			850			850	1 223			
Övrigt*			6 100			6 100	4 957			
Summa			6 950			6 950	6 179			
TOTALA AVGIFTSINTÄKTER SOM DISPONERAS							11 620			

* Budget enligt SFHM:s regleringsbrev för 2022.

** Uppgift resultat 2021 enligt regleringsbrev är korrigerat till faktiskt utfall, vilket även påverkar budget ackumulerat utg 2022.

2.4 Lokalförsörjning

SFHM bedriver ett kontinuerligt arbete med att skapa en ändamålsenlig hållbar lokalförsörjning som tillgodoser behoven för den verksamhet som myndigheten bedriver. I detta arbete behöver flera aspekter tas hänsyn till såsom att skapa attraktiva och tillgängliga publika ytor för såväl besökare som den egna personalen samtidigt som ett effektivt och hållbart resursnyttjande säkerställs. En ytterligare faktor är att samtidigt ombesörja magasin som tillhandahåller en miljö anpassad för ett långsiktigt bevarande av samlingarna.

I Stockholm hyr SFHM lokaler av Statens fastighetsverk (SFV) med historisk koppling till den verksamhet som Armémuseum bedriver. I byggnaderna finns förutom museiverksamhet även bibliotek, kontorslokaler samt utrymmen avsedda för konservering av föremål. En extern restauratör bedriver en restaurang i anslutning till museet. Under året har arbetet med att skapa ett effektivare nyttjande av lokalytorna fortsatt. Avsikten är att minska kontorsytorna och att skapa mer ändamålsenlig användning av de publika ytorna för att nå högre kostnadseffektivitet. Arbetet är långsiktigt och beräknas pågå under flera år framöver i museibyggnaden Tyghuset genom den museiutveckling som kommer att bedrivas (se även avsnitt 1.3).

Flygvapenmuseum är geografiskt placerat i Malmslätt, Linköping där Specialfastigheter AB är hyresvärd. Även här inrymmer lokalerna såväl publika ytor med utställningar, utrymmen för pedagogisk verksamhet, bibliotek, arkiv samt kontor. Intill huvudbyggnaden ligger magasinslokaler och en verkstad för föremålsvård. I byggnaden finns även en restaurang som drivs av en extern restauratör.

SFHM har under 2022 fått regeringens godkännande att teckna ett nytt 25-årigt hyresavtal med Specialfastigheter AB avseende fastigheten Malmen 2:8 i Linköping, där Flygvapenmuseum bedriver sin verksamhet. Det tidigare avtalet löper fram till 2035, men genom att i förväg teckna om avtalet möjliggörs investering i ny restaurang och installation av sprinkleranläggning i museets utställningshallar, utan att hyreskostnaden ökar mer än marginellt. Det nya avtalet förväntas undertecknas under första kvartalet 2023 och byggnationen av ny restaurang beräknas påbörjas i september 2023. Projekteringen av den nya restaurangen påbörjades under hösten 2021 och slutfördes sommaren 2022.

I Frihamnen (Stockholm) hyr SFHM magasinslokaler för förvaring av merparten av Armémuseums permanenta samlingar. Lokalerna är inte helt ändamålsenliga och kontraktet avslutas under 2023. SFHM har därför under ett antal år arbetat med att hitta lösningar som är mer långsiktigt hållbara både förvaringsmässigt och ekonomiskt. Under 2022 har nedpackningen av föremål som ska bevaras i den helt nya magasinslokal som färdigställts under året i Arlandastad slutförts. Inflyttning sker våren 2023. Det slutliga hyresavtal på 15 år som tecknades i slutet av december 2021 innebär att lokalerna kan tas i bruk från och med den 15 januari 2023. I och med att lokalerna i Frihamnen avvecklas förhyrs arkivutrymmen hos AMF-Film AB. Arbetet pågår fortsatt för att hitta lösningar som på ett bra sätt tillgodoser SFHM:s behov av förvaring av fordon och mer skrymmande föremål.

I närhet till Flygvapenmuseum förvaras delar av museets samlingar i magasinerna Valvakan och Ljung. Utöver dessa magasin har myndigheten också samarbeten med andra aktörer i Strängnäs, Halmstad och Kristianstad. Under 2022 har inriktningsbeslut tagits angående renodling av roller och ansvar samt finansieringen av SFHM:s lokalbehov för förvaring på dessa orter.

Tabell 7 Lokalkostnader 2022 (tkr)

Hyresvärd	Hyra	El och värme	Reparation och underhåll	Övrigt	TOTALT	%
Statens fastighetsverk	17 963	1 031	10	1 071	20 076	42,3%
Stockholm hamn AB	4 016	134	500	44	4 694	9,9%
Specialfastigheter AB	16 537	1 552	68	1 219	19 376	40,8%
Ljungs Tegelbruk AB	363	3	-	-	366	0,8%
Valvakan AB	1 579	190	-	-	1 769	3,7%
Klövern Lisbeth AB	1 019	59	-	-	1 078	2,3%
Armé- Marin- Flygfilm AMF-Film AB, övr	125	-	-	-	125	0,3%
Summa lokalkostnader 2022	41 601	2 970	578	2 334	47 483	100,0%

Andel av tilldelat ramanslag 138 915 tkr 35,1%
 Andel av tilldelat ramanslag exkl. Transfereringar (119 074 tkr) 39,9%

2.5 Ersättningar enligt MU-avtalet

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens försvarshistoriska museer ska myndigheten mot bakgrund av gällande avtal mellan staten och berörda konstnärsorganisationer om konstnärers medverkan och ersättning vid utställning av konstverk (MU-avtalet) särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med avtalet.

SFHM har under 2022 betalat ut 42 326 kronor i ersättningar till konstnärer enligt MU-avtalet.

3 Samlingsförvaltning

3.1 Bevara och tillgängliggöra

Resultatbedömning

Färdplanens inriktningsmål som kopplar till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende bevara och tillgängliggöra samlingarna är:

Vi ska dimensionera samlingen så vi ska kunna ta ansvar och tillgängliggöra mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet.

SFHM bedömer att verksamheten inom området samlingsförvaltning har utvecklats vidare i en positiv riktning i förhållande till uppsatta mål utifrån de förutsättningar som myndigheten har kunnat påverka.

Fortsatt prioritet har getts åt de två pågående och fleråriga projekt som syftar till att dels förbättra standarden och öka kostnadseffektiviteten för förvaringen av myndighetens föremål, dels förbättra spårbarheten genom uppmärkning och registrering av återstående objekt i myndighetens samlingar som ännu inte registrerats. Ett viktigt led i detta arbete är att flytta Armémuseums samlingar från magasinet i Frihamnen, Stockholm till mer ändamålsenliga lokaler och att öka såväl andel registrerade som andel digitalt tillgängliggjorda föremål i de samlingar som anförtratts myndigheten. Det så kallade registreringsprojektet på Flygvapenmuseum kunde genomföras snabbare än ursprungligen planerat och vid utgången av året kunde projektet avslutas.

Förutom det mer långsiktiga arbetet görs även fortlöpande insatser inom bevarande och tillgängliggörande. SFHM:s samlingar har berikats med ett antal nya föremål samtidigt som ett större antal föremål har gallrats. All insamling och gallring sker i enlighet med kriterierna i myndighetens insamlings- och gallringsspolicy. Under året har 235 föremål gallrats ur Armémuseums samlingar. Föremålen har i första hand överlåtits till militärhistoriska museer inom SMHA-nätverket, vilket bidragit till att stärka det militärhistoriska kulturarvet i hela landet. Inom ramen för magasinshyten har ett femtiotal eldrör, som tidigare förvarades i magasin, flyttats till Artillerigården. I samband med den nya placeringen genomfördes vissa konserveringsinsatser. Från Flygvapenmuseums magasin har 732 föremål gallrats.

Då arbetet med stora projekt och undanförselplanering har prioriterats under året har återstående inventeringar av potentiellt farliga föremål som lånats ut till andra museer och institutioner runt om i landet prioriterats ned. Inventeringarna, som sker inom ramen för projektet Säkra samlingar, förväntas slutföras under 2023.

Verksamheten inom samlingsförvaltning har inte uppfyllt samtliga uppsatta målandikatorer för 2022, vilket dock är en följd av aktivt fattade beslut om omprioriteringar med avseende på dels de stora projekten, dels arbetet med undanförselplaner, insatsplaner och restvärdesräddning. Andelen registrerade och tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar³ uppgår till i det närmaste 100 procent (mål 2022: >89 %) respektive 75 procent (mål 2022: >80 %). Antalet tillgängliggjorda

³ SFHM delar in sina samlingar i permanenta samlingar och stödsamlingar i enlighet med den internationella standarden för samlingsförvaltning – Spectrum. Permanenta samlingar utgörs av formellt accederade objekt som förvärvats av en organisation utifrån skrivna riktlinjer för förvärv. Stödsamlingar utgörs av objekt som inte har accederats och inte är en del av den permanenta samlingen. Stödsamlingar kan innehålla objekt som införskaffats/förvärvats för att stödja en utställning, användas på annat sätt i undervisningssyfte eller fotografier som tagits i dokumentationssyfte.

arkivfotografier har ökat med 7 procent (mål 2022: >10 %) jämfört med föregående år. Stödet till digitalisering av samlingarna i SMHA-museerna bedöms ha bidragit till att öka tillgängligheten till de olika försvarshistoriska samlingarna runt om i landet mot bakgrund av att både antalet tillgängliggjorda objekt och antal besökare på Digitalt Museum avseende SMHA har ökat jämfört med 2021. En bidragande orsak till ökningen är att ytterligare ett försvarshistoriskt museum, med stöd från SFHM, har tillgängliggjort sin samling på Digitalt museum under 2022.

Med hänsyn tagen till nödvändiga omprioriteringar under verksamhetsåret, bedömer SFHM att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit god under 2022. Myndigheten har samtidigt insikt om att det arbete som återstår vad gäller förvaring, inventering, registrering och gallring av objekt kräver fortsatt långsiktig planering och tillgång till såväl ekonomiska resurser som kompetens för att kunna vidta de åtgärder som bedömts nödvändiga för att möta behoven.

Tabell 8 Volymuppgifter och indikatorer avseende Bevara och tillgängliggöra

Bevara och tillgängliggöra	2022	2021	2020
Registrering och vård			
Antal dataregistrerade föremålsposter, totalt*	131 908	130 896	130 137
Antal föremål som har fått vård/översyn under året	318	890	408
Utlån och depositioner			
Antal depositioner och utlån, totalt	3 456	3 120	3 275
Antal depositioner och utlån under året	506	21	31
Nyförvärv och gallring			
Antal nyförvärv av föremål under året	217	274	164
Antal gallrade föremål under året	967	2 994	1 393
Digitalt Museum			
Totalt antal publicerade poster på Digitalt Museum	125 845	121 531	117 193
-varav föremål	101 626	98 832	96 918
-varav fotografier	24 219	22 699	20 275
Antal besökare på Digitalt Museum	136 523	119 949	125 899
Antal sidvisningar på Digitalt Museum	384 204	345 641	387 010
Indikatorer			
Andel registrerade objekt i permanenta samlingar (>89 %)**	100%	97%	74%
Andel tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar (>80 %)	75%	71%	53%
Ökning av antalet tillgängliggjorda arkivfotografier (>10 %)	7%	12%	17%
Förändring av antal användare på Digitalt Museum (>+25 %)**	14%	-5%	-
Resultat av egenkontroll genom stickprov (>90 %)**	-	-	-

* De redovisade volymerna avser antal registrerade föremålsposter i samlingsdatabasen Primus. En post kan innehålla flera objekt.

** Den redovisade uppgiften om 100% för 2022 ska ses som en viss avrundning uppåt eftersom det förekommer att tidigare oregistrerade objekt påträffas bl.a. i samband med inventeringar.

*** Indikatoren har införts under 2021 och därmed saknas jämförelsesiffror för 2020.

**** Egenkontroll genom stickprov i samlingarna genomfördes inte under 2020–2021 p.g.a. pandemin. Under 2022 genomfördes ingen egenkontroll p.g.a. pågående magasinsflytt och registreringsprojekt. Däremot har egenkontroll av gallrade föremål i Armémuseums samlingar genomförts utan anmärkning.

Bevara och förvara

Den systematiska tillsynen av de samlingar som anförtratts myndigheten har under 2022 i huvudsak genomförts enligt plan. Ett omfattande arbete pågår för att förbättra förvaringsstandarden för myndighetens föremål enligt den handlingsplan som togs fram 2019 avseende myndighetens framtida och långsiktiga magasins- och förvaringsbehov. Som ett led i detta arbete lämnas magasinet i Frihamnen, Stockholm och samlingarna flyttas till det magasin i Arlandastad som har byggts för Armémuseums räkning under 2022. Arbetet med att packa föremålen i Frihamnen inför kommande flytt innebär samtidigt en systematisk översyn och genomgång av föremålsbeståndet med moment som gallring, konditionsbedömning, konserveringsåtgärder och packning. Magasinet i Arlandastad överlämnas till SFHM i januari 2023, därefter påbörjas transporten från Frihamnen. Arbetet med att säkra samlingarna har fortsatt bland annat i samband med magasinsflytten där ett stort antal föremål konditionsbedömts och genom att gallrade föremål skickats för destruktions.

SFHM har sedan 2020 använt sig av Riksantikvarieämbetets självskattningssystem för organisationer som förvaltar samlingar för att på så sätt få en översiktlig bild av och en åtgärdsplan för delar av samlingsförvaltningen när det gäller vård- och bevarandefrågor. Årets genomgång visar på en mycket positiv utveckling för förvaltningen av Flygvapenmuseums föremålssamling. Den totala avvägningen har gått från 36 % Ja till 82 % Ja. Den enskilt viktigaste anledningen till det förbättrade resultatet är det registreringsprojekt Flygvapenmuseum har arbetat med sedan 2020. Projektet, som syftade till att registrera hela museets samlingar avslutades vid utgången av 2022 och har inneburit kraftigt ökad tillgänglighet via Digitalt museum. Projektet har även medfört att kunskapsnivån om samlingarna har ökat kraftigt.

I samband med Flygvapenmuseums registreringsprojekt har inregistrerade föremål fått en mer ändamålsenlig förvaring. Betydande åtgärder för att förbättra arbetsmiljön har samtidigt genomförts i flera av magasinerna, vilket har möjliggjort ett mer aktivt arbete på plats i museets externa magasin. Andra åtgärder som vidtagits för att förbättra förvaringen är bland annat utbyggnad av nya pallställ och installation av utsugningsfläkt och avfuktare. Ett omfattande arkivmaterial har flyttats in från undermåliga externa lokaler till museiområdet. Under hösten har arkivmaterialet med gott resultat mögelsanerats.

Under 2022 har en insatsplan tagits fram för Flygvapenmuseums museibyggnad och intilliggande magasin. Medarbetare har deltagit i en studiecirkel om restvärdesräddning i Riksantikvarieämbetets regi, vilken fortsätter under 2023. Under året har även en plan för undanförelse tagits fram och beslutats. Magasinsansvariga har utsetts och riktlinjerna för arbete i magasinerna har kompletterats.

En av de stora utmaningarna under året har även varit att fortsätta inventera och se över den omfattande fordonssamling som myndigheten tog över från Försvarsmakten i samband med utredningen Försvar i förvar (2005) varav flertalet fordon är placerade på en rad olika platser runt om i landet. Målet med det nuvarande arbetet är att begränsa antalet fordon i denna samling så att myndigheten har ett adekvat antal för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Under året har en första lista på fordon som bör ingå i samlingen tagits fram. Eftersom vissa ägarförhållanden emellertid är oklara för ett stort antal fordon har kontakt tagits med Försvarsmaktens militära fordonsregister (MIFOR) för att med deras hjälp klargöra ägarskapet. Avsikten är att kunna placera den framtida fordonssamlingen, med undantag för de fordon som är utställda vid myndighetens egna museer eller utlånade till andra museer, i en ändamålsenlig förvaringslokal.

Konservering och annan vård av objekt har skett inför utlån och utifrån uppkomna behov i övrigt. Vårdplaner har uppdaterats och magasinrutiner förbättrats. I samband med magasinsflytten har ett stort arbete lagts ned på preventivt konserveringsarbete, bl.a. har nya system för fjärrövervakning av klimat i magasin köpts in. Därutöver har ett antal tidigare magasinerade målningar konserverats och tillgängliggjorts bland annat i utställningarna.

Under verksamhetsåret har två restaureringsprojekt pågått. Arbetet med TP 81, Grumman Goose, genomförs av ideella krafter på två platser. Den ena gruppen arbetar i museets verkstad och den andra gruppen arbetar i Tullinge, Stockholm. Båda grupperna arbetar ideellt och tillför årligen en stor mängd av både kunskap och tid till Flygvapenmuseums verksamhet. Arbetet med att färdigställa Kommandoplatzbilen, en buss med funktion som flygledartorn, har fortsatt i samarbete med Markelegruppen som arbetar ideellt.

Klimatkontroller görs årligen och klimatet mäts kontinuerligt i samtliga lokaler där föremål förvaras. De regelbundna skadedjurskontrollerna har utökats så att även arbets- och utställningslokaler ingår förutom magasin.

Kontrollera och bearbeta

På Flygvapenmuseum har nyregistrering och gallring varit viktiga fokusområden under året, inom ramen för registreringsprojektet.

Förutom nyregistrering av föremål har Armémuseum och Flygvapenmuseum arbetat med uppdatering och förbättring av informationen om befintliga poster och bortrensning av dubblettposter. Föremålsposter har bland annat försetts med hänvisningar till arkivmaterial och förvärvsbeslut samt med information om föremålens kondition i enlighet med den metodik som utvecklades i samband med projektet *Säkra samlingar* vilket bedrevs under åren 2018–2020. Kvalitetshöjningen i samlingsdatabasens metadata förbättrar förutsättningar för framtida forskning och förädling av myndighetens samlingar.

Årets arbete med registrering och förbättring av befintliga poster i samlingsdatabasen bedöms sammantaget ha resulterat i ytterligare ökad säkerhet och bättre kontroll av de samlingar som anförtratts myndigheten.

Vid utgången av 2022 hade sammanlagt 131 908 föremålsposter registrerats i Primus (130 896 föremålsposter år 2021) vilket motsvarar en ökning med knappt 1 procent jämfört med föregående år. Anledningen till den marginella förändringen är att trots ett stort antal nyregistrerade föremål har även många föremål gallrats. Vidare har åtskilliga dubblettposter i samlingsdatabasen åtgärdats under året.

Planerade inventeringar av utlånade föremål har behövt stå tillbaka till förmån för arbete i de stora projekten samt framtagning av undanförselplaner, men planeras att genomföras så snart läget så tillåter. SFHM:s planerade årliga egenkontroll genom stickprov av föremål och deras placeringar i Armémuseums och Flygvapenmuseums utställningar och magasin har inte kunnat genomföras under 2022 med anledning av pågående magasinsflytt och registreringsprojekt. Arbetet för att säkerställa en korrekt och säker förvaring av föremål har fortsatt avseende vapen som används för museala syften inom det försvarshistoriska området, vilket beskrivs närmare i avsnitt 1.3, genom gemensamma processer och arbetssätt. Därutöver har egenkontroll av gallrade föremål i Armémuseums samlingar genomförts utan anmärkning.

SFHM:s arbete med digitalisering av arkivsamlingarna har under 2022 skett dels i samarbete med Stiftelsen föremålsvård i Kiruna (SFMV), dels genom interna digitaliseringsinsatser. Det fortlöpande samarbetet med SFMV har under året inriktats på att skanna analoga fotografier av olika material från museisamlingarna, bl.a. från den gamla flygflottiljen F8. Under 2022 initierades även ett samarbete med Riksarkivet för att digitalisera plastnegativ ur arkivsamlingarna, vilket ska slutföras under 2023.

Bland de interna insatserna ingick bl.a. digitalisering av föremålsrelaterade handlingar, fortsatt skanning av trofékatalogen och skanning av fotosamlingar. Därutöver har arbetet med att ordna dokumentation av enskilda flygfarkoster och förtecknandet av enskilda personarkiv fortsatt.

Registrerade delar av Armémuseums och Flygvapenmuseums arkiv- och föremålssamlingar görs tillgängliga för allmänheten genom Digitalt Museum. De delar av myndighetens samlingar som har digitaliserats är även tillgängliga för en bredare publik genom att de är anslutna till Riksantikvarieämbetets webbservice K-samsök och den europeiska webbtjänsten Europeana som tillgängliggör europeiskt kulturarv.

SFHM:s föremåls- och arkivsamlingar har under 2022 berikats med ett antal nya objekt. Med inspiration från Sörmlands länsmuseum arbetar Flygvapenmuseum med att bygga samlingar med helhet där föremål och arkivsamlingar bygger berättelser om människor. Ett flertal personliga insamlingar har genomförts där museet samlat in en kombination av föremål, arkivmaterial och bilder tillhörande person som tjänstgjort inom flygvapnet. Ett annat viktigt insamlingsprojekt som inletts under året avser den kommande avvecklingen av skolflygplanet SK 60 som under 59 år använts som utbildningsplattform för Flygvapnets piloter. Inom projektet kommer flygplan, markteknik, tryckt material och arkivmaterial att samlas in.

Insamlingsarbetet har under året bjudit på en del överraskningar. Exempelvis har Flygvapenmuseum förvärvat Olof Dahlbecks kartväska. Olof var den första marinflygaren som 1912 gjorde den första militära flygningen i ett aeroplan, den så kallade Bryggarkärran som Flygvapenmuseum i ett nära samarbete med Tekniska museet lånat in till den kommande basutställningen. På Armémuseum har magasinsflytten gjort att fokus har legat på att gallra ur samlingen. En del förvärv har dock gjorts. Bland dessa kan tre bilkåristuniformer, en etiopisk bonad med motiv som illustrerar händelser under andra världskriget och en skiva med Lill-Babs med titeln Karl XII nämnas. Till Armémuseums arkiv har desto fler förvärv gjorts. Flera fotoalbum från 1900-talet, dokumentation från Röda Korsets insats i Biafra 1968 och en brevväxling mellan en ukrainsk flykting som en tid bodde i Sverige och hennes familj är exempel på arkivförvärv.

Samtliga förvärv har skett i enlighet med myndighetens policy för insamling och gallring.

Låna ut och överlåta

SFHM:s samlingar tilldrar sig ett stort intresse från andra museer och institutioner både i Sverige och utomlands. Med hjälp av utlån till lokala museer sprids kunskap om föremålen vilket bidrar till att nå nya grupper och besökare i hela landet. Utlån är dessutom viktiga för SFHM eftersom många föremål av utrymmesskal inte kan visas i Armémuseums och Flygvapenmuseums lokaler eller ryms i befintliga magasin. Utlåningsverksamheten vid Armémuseum har under 2022 varit kraftigt begränsad på grund av magasinsflytten.

Flygvapenmuseums låneverksamhet har under 2022 återhämtat sig efter pandemin. En HKP 9 har fått nya låntagare och flyttats från Västerås flygmuseum till föreningen Flygvapenmuseum Helikopters lokaler utanför Sala. Ett flertal robotar och materiel till robotar har lånats ut till Arboga robotmuseum. F 11 museum i Nyköping har lånat en Rolls Royce Griffon samt en större modell av en S 31 Spitfire.

Swedish Air Force Historic Flight (SwAFHF) har kontaktat Flygvapenmuseum med önskan om att restaurera ytterligare en Tunnan, J 29F med individnummer 29507, till luftvärdigt skick. SwAFHF är en ideell förening som sedan mer än 20 år bedriver flygverksamhet med historiska flygplan. Föreningen lånar i dagsläget fem luftfartyg från Flygvapenmuseum. Efter utredning och inhämtande av synpunkter från Östergötlands Flyghistoriska Sällskap (ÖFS) och Svensk Flyghistorisk förening (SFF) beslutades att ge föreningen tillåtelse att göra maskinen luftvärdig.

Reservdelar till flygande luftfartyg har lånats ut till bland andra SwAFHF, Saab AB och Heritage Air Service i UK, vilket har bidragit till att hålla flygplanen luftvärdiga. Utlån har även skett till flera pågående projekt som syftar till att göra historiska flygplan luftvärdiga. Flygvapenmuseum stöttar föreningen Warbirds of Sweden i deras arbete med att göra ett jaktflygplan av typen J 22 luftvärdigt. Föreningen får tillgång till Flygvapenmuseums J 22 för uppmätningar och kontroller och på så vis skapar Flygvapenmuseum egen kunskap om flygplanstypen. Projektet bidrar till ett levande, rörligt kulturarv som kommer att tillföra ett stort upplevelsevärde för allmänheten.

Sammanlagt har Armémuseum och Flygvapenmuseum 3 456 utlånade föremål.

Med stöd av förordning (2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål har SFHM överlåtit ett stort antal objekt vilka bedömts ha ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde. I samband med Flygvapenmuseums registreringsprojekt och Armémuseums flytt från magasinet i Frihamnen har ett antal föremål identifierats som möjliga att gallras ur samlingarna. Föremålen erbjuds i ett första skede till museer inom det allmänna museiväsendet eller andra ideella kulturarvsorganisationer. Om dessa inte är intresserade av föremålen försäljs de. I händelse av att det inte gått att hitta ny hemvist för föremålen trots dessa ansträngningar skickas de kvarvarande föremålen till destruktion.

Stödja andra och verka för att kulturen ska komma fler till del i hela landet

Myndigheten ska särskilt hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet samt stödja samlingar av militär art i Sverige.

2 § 2-3 p förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer

Statens försvarshistoriska museer ska, med utgångspunkt i 11 § museilagen (2017:563), redovisa myndighetens insatser och resultat av arbetet för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.

Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Statens försvarshistoriska museer

SFHM bedömer att de insatser som gjorts under 2022 har bidragit till att det försvarshistoriska kulturarvet fortsätter att komma fler till del i hela landet. Myndigheten har fortsatt att ge kunskapsstöd i frågor som rör samlingsförvaltning till försvarshistoriska museiverksamheter runt om i landet. En viktig del av stödet är att SFHM tillhandahåller och administrerar samlingsdatabasen Primus till SMHA-museerna för att stödja dem i arbetet med uppordning och digitalisering av sina samlingar. Detta stöd omfattar också att ge museerna utbildning i Primus, vilket under året skedde på ett museum. Under året har registrering av föremål och fotografier och publicering på Digitalt Museum fortsatt hos SMHA-museerna. Utbildningsinsatser i Primus året innan (2021) har lett till att ytterligare ett museum i SMHA publicerade sin samling på Digitalt museum under året. Totalt har antalet poster i samlingsdatabasen för SMHA-museerna ökat med drygt 9 procent till 159 525 poster (146 992 år 2021) varav 119 801 (85 603 år 2021) nu är tillgängliga på Digitalt Museum. Det sammanlagda antalet besökare för SMHA-museerna på Digitalt Museum har ökat till 108 703 (95 283 år 2021). Även det sammanlagda antalet sidvisningar har ökat till 264 059 (201 085 år 2021).

Utöver det kunskapsstöd som ges till SMHA-museerna arbetar SFHM även med att öka och bredda användningen av Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar med syftet att samlingarna ska komma fler till del i hela landet. Åtgärderna består bland annat av utlån och depositioner till andra institutioner, digitalisering av samlingarna samt de nya digitala kanalerna Kulturpunkt och minnen.se som tillsammans med Digitalt Museum ingår i det digitala ekosystem som bland annat är uppbyggt kring samlingsdatabasen Primus. Armémuseum och Flygvapenmuseum ger fortlöpande stöd till museer som efterfrågar museets experthjälp.

Därutöver samverkar SFHM med andra i syfte att kulturen ska komma fler till del i hela landet. Den redovisning som lämnas under avsnitten 1.7 Samverkan med andra myndigheter och aktörer, om digitalisering och utlån under Kontrollera och bearbeta respektive Låna ut och överlåta i detta avsnitt samt om digitala produktioner och tillgängliggörande under 4.2 Upplevelsebaserat lärande och 4.3 Kunskapsservice och FoU är relevant även för denna återsrapportering. I figur 4 nedan visas ett urval av platser runt om i landet där delar av SFHM:s samlingar tillgängliggörs för allmänheten genom bland annat utlån till museer och andra institutioner.

"Museerna och museihuvudmännen ska samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bl.a. genom att ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande."
11 § museilagen (2017:563)

Figur 4 Ett urval av platser runt om i landet där delar av SFHM:s samlingar tillgängliggörs för allmänheten genom bland annat utlån till museer och andra institutioner.

4 Publik verksamhet

4.1 Vårdskap och besöksservice

Resultatbedömning

Det inriktningsmål som är kopplat till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Vårdskap och besöksservice är:

Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och angelägna för fler.

Verksamheten inom vårdskap och besöksservice har under 2022 börjat återhämta sig efter nedgången under pandemiåren, även om antalet verksamhetsbesökare fortfarande är betydligt lägre än före pandemin.

SFHM använder i allt större utsträckning de möjligheter som olika digitala kanaler ger för att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet och antalet följare på olika sociala medier har stadigt ökat under åren. Det digitala utbudet hade under 2022 en fortsatt stor betydelse eftersom det möjliggör att tillgängliggöra kunskap för fler användare oavsett var de fysiskt befinner sig. En viktig händelse under året var att myndigheten lanserade nya webbplatser med en mer modern utformning och som uppfyller kraven på tillgänglighet för digitala medier.

Det totala antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor ökade med närmare 5 procent jämfört med föregående år. Det totala antalet besök på SFHM:s webbplatser ökade med drygt 9 procent till 262 236 besök och bedöms bero på att besökarna till stor del brukar använda webbplatserna för att hämta information inför fysiska besök.

Armémuseum och Flygvapenmuseum arbetar kontinuerligt med att utveckla verksamheten och anpassa den efter sina olika besöksgrupper. Ett sätt att bedöma besökarnas upplevelse av det personliga mötet på museerna är att använda resultatet från Myndigheten för kulturanalys (MYKA) enkäter avseende bemötande och service. Årets resultat visar att drygt 96 procent av de besökare som svarat på enkäterna (96 % år 2021) gav högsta eller näst högsta betyg avseende bemötande och service.

Verksamheten inom vårdskap och besöksservice har ökat i jämförelse med 2022. Antalet verksamhetsbesökare ökade med 108 procent (till 215 440 personer). Särskilt glädjande är att antalet besökare under 19 år ökade med 118 procent (till 72 057 personer) vilket är en tydlig indikation att de unga besökarna börjar komma tillbaka till museerna. Resultatet av myndighetens besöksundersökningar visar att andelen nöjda eller mycket nöjda besökare som svarat på enkäterna uppgick till drygt 96 procent (mål 2022: >90 %). Även de insatser som under året vidtagits i tillgänglighetsarbetet har gett resultat. SFHM:s resultat i Myndigheten för delaktighets självskattningsverktyg *Fokus delaktighet* uppgick till 75 procent (mål 2022: >75 %).

Utifrån de förutsättningar som myndigheten kunnat påverka bedömer SFHM att måluppfyllelsen i den publika verksamheten sammantaget varit god i förhållande till uppsatta mål med bland annat en mycket positiv besöksutveckling på museerna.

Tabell 9 Volymuppgifter och indikatorer avseende Vårdskap och besöksservice

Vårdskap och besöksservice	2022	2021	2020
Antal besökare*			
Antal anläggningsbesökare	375 471	273 789	213 359
Antal verksamhetsbesökare	215 440	103 499	87 775
Antal besökare under 19 år	72 057	33 113	29 070
Webb och sociala medier**			
Antal besökare på webbplatser	262 236	239 738	228 062
Antal följare på Facebook	54 649	52 218	50 620
Indikatorer			
Förändring av antalet verksamhetsbesökare (>+73%)	108%	18%	-69%
Andelen nöjda eller mycket nöjda besökare (>90 %)***	96%	97%	98%
Resultat tillgänglighetsarbete, Fokus delaktighet (>75 %)	75%	78%	72%

*Indelning av besökare i verksamhetsbesökare och anläggningsbesökare följer rekommendationerna från Myndigheten för kulturanalys (MYKA).

**Avser det sammanlagda antalet besökare på armemuseum.se, flygvapenmuseum.se och sfhm.se samt det sammanlagda antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor. Antalet besökare på Digitalt Museum (digitaltmuseum.se), där museerna tillgängliggör föremål och fotografier ur samlingarna, redovisas under 3.1 Bevara och tillgängliggöra.

***Den redovisade uppgiften avser andelen besökare som svarat nöjd eller mycket nöjd på frågan om nöjdheten överlag med museibesöket i MYKA-enkäterna.

Besöksservice och besöksutveckling

SFHM följer de rekommendationer som ges av MYKA vad gäller indelning av besökare i anläggningsbesökare och verksamhetsbesökare. Antalet anläggningsbesökare avser således det totala antalet besökare, det vill säga de besökare som besöker någon del av museernas anläggningar såväl inomhus som utomhus. Antalet verksamhetsbesökare avser besökare till den publika verksamheten.⁴

Det totala antalet besökare hos Armémuseum och Flygvapenmuseum ökade under året med drygt 37 procent. Antalet verksamhetsbesökare ökade med totalt 108 procent, vilket vida överträffade det uppsatta målet på 73 procent för året. På Flygvapenmuseum har delar av basutställningarna varit stängda under hela året, på grund av att ny basutställning produceras med beräknad invigning i juni 2023. Antalet öppna dagar har därför varit reducerat till fem dagar i veckan mot normalt 6 dagar i veckan.

Resultaten av de enkäter som SFHM genomför i samarbete med Myndigheten för Kulturanalys visar att de besökare som svarat på enkäterna gav höga betyg på frågan om bemötande och service (se nedan under Resultat av brukarundersökningar för mer detaljerad information om enkäterna). Närmare 80 procent av besökarna (79 procent år 2021) gav högsta betyg och närmare 17 procent av besökarna (17 procent år 2021) gav näst högsta betyg.

För Armémuseum ökade det totala antalet besökare med 12 113 personer till 205 482 besökare (193 369 år 2021) vilket motsvarar en ökning med 6 procent jämfört med föregående år. Antalet verksamhetsbesökare ökade med 89 procent till 83 988 (44 540 år 2021).

⁴ Armémuseum och Flygvapenmuseum registrerar varje besökare manuellt. Antalet anläggningsbesökare baserar sig dels på den manuella registreringen, dels på besöksräknare som finns vid entréerna till respektive museums restaurang.

För Flygvapenmuseum ökade det totala antalet besökare med 89 569 personer till 169 989 besökare (80 420 år 2021) vilket motsvarar en ökning med 111 procent jämfört med föregående år. Antalet verksamhetsbesökare ökade med 123 procent till 131 452 (58 959 år 2021).

Resultat av brukarundersökningar

Från och med 2019 använder sig SFHM enbart av de enkäter som Myndigheten för Kulturanalys (MYKA) tillhandahåller i stället för att genomföra egna övergripande brukarundersökningar. För att få fram ett mer ändamålsenligt och bättre underlag har MYKA-enkäterna kompletterats utifrån SFHM:s behov och önskemål genom att frågor om bland annat nöjdhet och tillgänglighet har lagts till. För att kunna dra mer generella slutsatser av publikundersökningarna följer SFHM de anvisningar som MYKA har tagit fram för genomförande av undersökningarna, bland annat genom att säkerställa att minst 500 intervjuer med svenska besökare per museum har genomförts under 2022. Eftersom MYKA fr.o.m. 2023 inte längre kommer att tillhandahålla brukarundersökningar kommer SFHM att under 2023 implementera ett eget system för detta, vilket upphandlats under 2022.

Andelen som svarar på MYKA-enkäterna varierar något beroende på fråga men ligger på drygt 44 procent avseende de frågor som inte är obligatoriska. Resultaten av enkäterna visar att närmare 99 procent av de besökare som besvarat enkäten på Armémuseum och närmare 95 procent av de besökare som besvarat enkäten på Flygvapenmuseum överlag är nöjda eller mycket nöjda med sitt museibesök. Motsvarande siffror för förra året var 98 procent respektive 95 procent vilket innebär andelen nöjda eller mycket nöjda besökare på museerna inte förändrats nämnvärt trots fortsatta begränsningar av aktiviteter och visningar i det publika utbudet under början av året.

På frågan om de tror att de kommer att rekommendera vänner och bekanta att besöka museet svarar närmare 72 procent av Armémuseums besökare och närmare 81 procent av Flygvapenmuseums besökare "Absolut". Motsvarande siffror för förra året var 70 procent respektive 79 procent. Andelen som svarar nej på frågan om de besökt museet tidigare, dvs. andelen nya besökare, uppgår till närmare 54 procent på Armémuseum och drygt 44 procent på Flygvapenmuseum. Motsvarande siffror för förra året var 48 procent respektive 54 procent vilket innebär en ökning av förstagångsbesökare på Armémuseum.

Båda museerna visar därutöver en stor ökning av andelen utländska besökare. På Armémuseum har andelen ökat med nio procentenheter och på Flygvapenmuseum med drygt sex procentenheter. En sannolik orsak till detta är att pandemin tidigare påverkat semestervanorna och att minskade restriktioner resulterat i ett ökat internationellt resande. Även andelen kvinnliga besökare har ökat på båda museerna.

Tabell 10 Kön, ålder, utbildningsnivå, geografisk hemvist och museibesöksvanor för besökare på Statens försvarshistoriska museer

	Armémuseum		Flygvapenmuseum	
	2022	2021	2022	2021
Kön				
Kvinna	39,8%	36,7%	40,2%	38,7%
Man	58,1%	60,9%	50,6%	52,0%
Ålder				
0–18 år	12,6%	9,6%	24,0%	23,7%
19–29 år	13,6%	15,6%	10,9%	12,7%
30–44 år	18,2%	18,0%	18,4%	16,7%
45–64 år	24,7%	22,0%	20,1%	23,1%
65 år eller äldre	7,5%	8,8%	11,0%	11,1%
Utbildning				
Eftergymnasial utbildning (högskola/universitet)	64,6%	63,0%	61,1%	59,2%
Gymnasieskola	26,1%	30,6%	28,5%	28,2%
Grundskola eller kortare	8,3%	4,8%	7,6%	9,4%
Geografisk hemvist (exkl. "Ej svar")				
Länet	37,2%	45,9%	29,4%	25,2%
Övriga Sverige	38,1%	38,4%	49,2%	59,5%
Övriga världen	24,7%	15,7%	21,4%	15,3%
Museibesöksvanor				
Fler än 10 besök senaste 12 månaderna	2,0%	3,2%	4,3%	2,5%
4–10 besök senaste 12 månaderna	25,2%	16,7%	11,4%	11,8%
1–3 besök senaste 12 månaderna	56,2%	54,6%	50,6%	47,9%
0 besök senaste 12 månaderna	16,6%	25,6%	33,7%	37,9%

Butik- och konferensverksamhet

SFHM:s två museibutiker utgör en del av helhetsupplevelsen vid ett besök på Armémuseum eller Flygvapenmuseum. Utbudet av varor i butikerna har inriktats mot museernas identifierade målgrupper och består av olika typer av profilprodukter för respektive museum samt andra varor med nära koppling till verksamheten. Syftet är att erbjuda besökarna varor med anknytning till museernas innehåll och ämnesområde som uppmuntrar till fördjupning, fortsatt intresse och återbesök.

Under hösten 2021 inleddes samarbete med leksaksföretaget Cobi och Saab AB för att ta fram en modell med byggklossar (likt lego) av JAS 39 Gripen som sedan kunde lanseras hösten 2022. Det visade sig vara en populär produkt och Flygvapenmuseums butik hade ensamrätt på försäljningen två veckor innan de släpptes till försäljning hos andra återförsäljare.

För att öka försäljningen och vidareutbilda personalen har utbildning i Visual Merchandising genomförts med personal från både Armémuseum och Flygvapenmuseum. Försäljningen av varor via hemsidan som återupptogs 2020 fortsätter och fungerar som ett bra komplement till de fysiska köpen på plats. Utfallet redovisas närmare i avsnitt 2.3 Avgiftsbelagd verksamhet.

Armémuseum och Flygvapenmuseum bedriver konferensverksamhet för att nå ut med sin museiverksamhet till föreningar, företag och andra aktörer i det civila samhället och kunna attrahera nya kategorier besökare. På Flygvapenmuseum har konferens- & eventverksamheten successivt

återhämtat sig efter pandemin. På Armémuseum har konferensverksamheten varit nedprioriterad under stor del av året.

Digitala medier

De viktigaste verktygen för att informera om myndighetens verksamhet är SFHM:s webbplatser och sociala mediekkanaler. Armémuseums webbplats hade 78 939 besökare (102 141 år 2021) vilket är en minskning med närmare 23 procent jämfört med föregående år. Flygvapenmuseums webbplats hade 160 965 besökare (116 797 år 2021) vilket är en ökning med närmare 38 procent jämfört med föregående år. Besöksantalet på SFHM:s webbplats har ökat och uppgick år 2022 till 22 332 besökare (jämfört med 20 156 besökare år 2021), en ökning med närmare 11 procent.

De digitala besökarna som möter Armémuseum och Flygvapenmuseum i sociala medier är en allt viktigare målgrupp och myndigheten arbetar aktivt med varumärkena i flera sociala mediekkanaler, framför allt på Facebook men även på Youtube och Instagram. Det handlar främst om att sprida kunskap inom myndighetens verksamhetsområde och svara på frågor men även om att informera om kommande aktiviteter på museerna.

Det ökade utbudet av digitala kunskapsresurser och det aktiva arbetet i sociala medier har resulterat i ett ökat antal följare i olika kanaler. Antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor ökar stadigt och uppgick vid utgången av 2022 till totalt 54 649 (52 218 år 2021) vilket är en ökning med närmare 5 procent jämfört med föregående år.

Den externa kommunikationen är en prioriterad fråga i myndighetens strategiska inriktning med att utveckla kommunikation och kunskapsförmedling genom olika digitala medier och kanaler (se även avsnitt 1.2. Färdplan 2022 – strategisk styrning och verksamhetsutveckling).

4.2 Upplevelsebaserat lärande

Resultatbedömning

De inriktningsmål som är kopplade till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Upplevelsebaserat lärande är:

*Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring
samtid och framtid genom historien.*

*Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och
angelägna för fler.*

SFHM bedömer sammanfattningsvis att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit tillfredsställande under 2022. Verksamheten har successivt börjat återhämta sig efter pandemin och efterfrågan på såväl visningar som programaktiviteter har ökat.

SFHM har sedan 2019 en myndighetsgemensam idéprocess för att säkra att inriktningsmålen i myndighetens färdplan får genomslag i hela den publika verksamheten. Syftet är bland annat att utställningar, programaktiviteter och visningskoncept ska baseras på olika målgruppers behov, ha koppling till samtida frågor och ske i samarbete med externa aktörer för att skapa en ökad grad av utifrånperspektiv. Årets arbete för att förbättra och vidareutveckla processen beskrivs närmare i avsnitt 1.2. Färdplan 2022 – strategisk styrning och verksamhetsutveckling.

Armémuseums och Flygvapenmuseums pedagogiska verksamhet som riktar sig till skolor är särskilt viktig för att nå unga besökare som annars inte skulle komma till museerna. Antalet besökande skolklasser har ökat med 150 procent jämfört med föregående år, vilket i allt väsentligt bedöms vara en effekt av att Covid-19 inte längre klassas som samhällsfarlig sjukdom.

Betydelsen av försvarshistorien och hur SFHM utifrån sitt uppdrag kan bidra med kunskap och möjligheter till reflektion kring händelser i omvärlden, genom att relatera nutida händelser till historiska skeenden, har varit viktiga frågor under 2022 även ur ett lärandeperspektiv. I september öppnade utställningen Meanwhile in Ukraine, som innehåller fotografier från krigets Kiev tagna den 8 mars 2022, på både Armémuseum och Flygvapenmuseum.

Vandringsutställningen Rädd eller beredd, som tagits fram i samarbete med MSB och RAÄ är också ett exempel på hur SFHM som museimyndighet kan vara aktuella och relevanta i relation till den pågående samhällsutvecklingen. Rädd eller beredd är ett sätt för myndigheten att förmedla försvarshistoria kopplat till ett aktuellt ämne i hela landet. SFHM har även tagit fram digitalt läromaterial som ett stöd för lärare i ett ämne som inte finns i läroplanen.

Ytterligare ett sätt för SFHM att bidra med kunskap och reflektion är genom programverksamheten. Under 2022 har föredrag hållits på såväl Armémuseum som Flygvapenmuseum med koppling till Rysslands invasion av Ukraina.

Resultaten av de brukarundersökningar som genomförts visar att den pedagogiska verksamheten håller god kvalitet och uppfyller målet för 2022.

Tabell 11 Volymuppgifter och indikatorer avseende Upplevelsebaserat lärande

Upplevelsebaserat lärande	2022	2021	2020
Utställningar			
Antal basutställningar	9	9	8
Antal tillfälliga utställningar	5	3	2
- varav öppnade under året	1	1	1
Publika aktiviteter			
Antal publika aktiviteter	1 204	469	266
- varav totalt antal visningar	973	284	239
- varav totalt antal program*	231	185	27
- varav riktade till barn och unga	698	325	168
Digitala produktioner			
Antal digitala produktioner	22	33	121
- varav riktade till barn och unga	2	20	31
Skolklasser som besöker museerna**			
Antal skolbesök	480	192	193
Antal skolbesök, deltagare	12 221	4 211	4 411
Indikatorer			
Antal tillgängliggjorda digitala produktioner (30)	22	33	121
Andel nöjda/mycket nöjda med skolprogram (>90 %)**	-/93%	-	88%/-

*Den stora ökningen i antal program fr.o.m. 2021 består i uppdaterade rutiner för hur program registreras vid Flygvapenmuseum. Tidigare har en dags program räknats som en aktivitet. Eftersom en dag ofta innehåller flera olika aktiviteter registreras dessa registreras separat, vilket härmed även återspeglas i redovisningen.

**Fr.o.m. 2020 redovisas det totala antalet skolklasser vilket inkluderar såväl museipedagogledda besök som obokade besök.

***Resultaten visas för varje enskilt museum, Armémuseum/Flygvapenmuseum. Under året har endast Flygvapenmuseum genomfört enkäterna riktade mot skolor.

Utställningar

SFHM har under året visat sammanlagt fem tillfälliga utställningar, varav en öppnades under 2022, samt en vandringsutställning.

En första lansering av vandringsutställningen Rädd eller beredd skedde hösten 2022 under krisberedskapsveckan, medan själva huvudvernissagen skedde i januari 2023 i Umeå. Utställningen är resultatet av ett samarbete mellan Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Riksantikvarieämbetet (RAÄ) och SFHM. Utställningen kommer att vara på turné fram till 2025 och ska under den tiden besöka gymnasieskolor i Sveriges alla regioner, samt olika museer under skolloven. Se även avsnitt 1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer.

Armémuseum och Flygvapenmuseum producerade tillsammans den tillfälliga utställningen *Meanwhile in Ukraine*, som invigdes av kulturminister Jeanette Gustafsdotter på Armémuseum den 10 september och samtidigt öppnades på Flygvapenmuseum. Utställningen består av ett urval fotografier från krigets Ukraina, tagna i Kiev den 8 mars 2022. Genom utställningen får besökarna möjlighet att reflektera över vad det innebär att vara människa under krig. Utställningen innehåller även ett barnspår med akvareller valda i samarbete med Rädda Barnen. Med *Meanwhile in Ukraine* vill SFHM visa vad det innebär att vara människa under ett pågående krig. Konceptet *Meanwhile* kommer att fortsätta med en fotoutställning från den krigsdrabbade staden Mariupol i Ukraina, med beräknad öppning i mars 2023. Utställningarna är ett led i det samarbete med National Museum of the History of Ukraine in the Second World War som etablerades under 2022.

Armémuseum återlanserade sin tillfälliga utställning *I rikets hemliga tjänst* under våren 2021 och har fortsatt visa den under 2022. Utställningen speglar en bortglömd del av den svenska underrättelsetjänstens historia under andra världskriget, och berättar bland annat om de kvinnor som var involverade i underrättelseinhämtning. Målet med utställningen är dels att öka museets besökarantal, dels att nå nya målgrupper som vanligen inte besöker museet. Under hösten 2022 genomfördes den plakettinvigning som ursprungligen var planerad 2020 i anslutning till utställningens öppnande. Chefen för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, MUST, förrättade tillsammans med överdirektören för Försvarets radioanstalt, FRA, invigningen av de minnesplaketter som placerats på några adresser på Östermalm i Stockholm för att hedra insatserna.

Armémuseum har även fortsatt att visa den digitala utställningen *Basker blå* - på modigt allvar, som hade premiär i mars 2021, under hela året. Utställningen syftar till att öka kunskaperna om det svenska deltagandet i internationella fredsbevarande insatser, om FN och om arbetet med konfliktprevention. Målet var att skapa en digital utställning som förhoppningsvis ska bli en naturlig utgångspunkt för spridning av kunskap om svenska internationella fredsbevarande insatser. Utifrån utställningen har Utbildningsradion (UR) skapat en rad längre intervjuer på samma tema som finns på deras digitala plattform.

På Flygvapenmuseum har förberedelserna för en ny basutställning pågått under hela året. Den nya utställningen, *Flygfärdig*, kommer att visa militärflygets utveckling från flygets födelse fram till jetmotorns intåg och planeras att invigas under våren 2023.

Flygvapenmuseum ställde i juni ut en uniform, samt en chefslängd för att uppmärksamma hundraårsjubileet av Livgrenadjärernas flytt från Malmen in till Garnisonen i Linköping 1922. Uniformen lånades ut till museet av Livgrenadjärgruppen på Malmen, och idén att ställa ut den kom från Östgöta livgrenadjärsregementes kamratförening.

SFHM ger även kunskapsstöd till SMHA-museerna avseende utställningsverksamhet. Kunskapsstödet inom utställningar utgår från perspektiv som tillgänglighet, möjligheten att nå fler och nya grupper av besökare samt barn och unga.

Digitala erbjudanden

Armémuseum och Flygvapenmuseum använder digitala kanaler och digitala erbjudanden som en del av den publika verksamheten. På SFHM:s webbplatser och i andra digitala kanaler tillgängliggörs det försvarshistoriska kulturarvet genom artiklar, bilder och filmer. Tillgängliggörandet av samlingarna sker i hög grad via Digitalt museum.

Flera digitaliseringsprojekt har genomförts under året. På Flygvapenmuseum togs en prototyp av en AI-robot, NURI, fram i ett samarbetsprojekt mellan Linköpings Universitet, företaget Dyno Robotics AB och Flygvapenmuseum under 2021. Under 2022 har projektet vidareutvecklats i ett samarbete mellan Dyno Robotics och Flygvapenmuseum, vilket har resulterat i AI-roboten "Elsa" som kommer att presenteras för allmänheten i januari 2023. På Flygvapenmuseum har även 360-graders fotografering av förarmiljöerna i ett antal luftfartyg genomförts i syfte att kunna visa dem utan att besökarna fysiskt går in i luftfartygen. Därigenom kan användarna få en känsla för hur det var att arbeta i luftfartygen, vilket bidrar till att öka förståelsen för denna del av kulturarvet.

På Armémuseum digitaliserades den tillfälliga utställningen *Segerns Pris* innan den stängdes för besökare och plockades ned i augusti 2022 och kommer därmed att finnas tillgänglig digitalt i framtiden. Genom att arbeta med försvarshistoriskt innehåll i olika digitala former ökar

tillgängligheten inte bara genom att användare i hela landet kan ta del av innehållet utan även genom att användarna kan välja den eller de former som passar just dem.

Utöver ovanstående pågår också ett pilotprojekt inom VR/immersiva medier med fokus på att digitalt tillgängliggöra försvarshistoriska objekt och kulturmiljöer som är svåra att nå och besöka. Detta sker delvis inom ramen för tilldelade digitaliseringsmedel (se vidare avsnitt 1.5 Digitalisering). Lansering kommer att ske under 2023.

SFHM har under 2022, i egen regi och i samarbete med andra, producerat ett antal digitala kunskapsresurser. Totalt har SFHM producerat och tillgängliggjort 22 digitala produktioner under 2022. Se vidare avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU.

Visningar

Visningarna har under året återupptagits efter pandemin och över 7 000 personer har deltagit i visningar på Armémuseum och Flygvapenmuseum.

Visningar för både barn och vuxna ingår i det ordinarie utbudet på Armémuseum och Flygvapenmuseum. Museerna har genomfört barnvisningar och familjevisningar, inklusive dramatiserade visningar. Syftet med att använda dramatiserade inslag i visningar är att levandegöra och tillgängliggöra historien främst för unga. Myndighetens pedagoger och museivårdar har stor erfarenhet av bemötande av och lärande för grupper med behov av särskilt stöd. Under året har visningar genomförts för ukrainska flyktingar på båda museerna.

För att tillgodose behovet av att kunna ha visningar för specialintresserade startade Flygvapenmuseum under året en utbildning för museilärare. De nya museilärarna beräknas kunna börja hålla visningar under våren 2023.

Inför öppnandet av den nya basutställningen har Flygvapenmuseum ett behov av nya visningar och har under året startat arbetet med att ta fram nya visningsmanus. Befintliga manus har även översatts till engelska, för att kunna möta en bredare publik.

Som en del i kvalitetssäkring av verksamheten genomfördes under året museilärarträffar med fokus på berättelsen om den nedskjutna DC3:an som visas på Flygvapenmuseum. Vid träffarna gick händelsen igenom med fokus på vad som är kända verifierade fakta, vad som är antaganden och vad som är rena spekulationer kring händelsen.

Program

Förutom visningsverksamheten bedriver SFHM en aktiv programverksamhet som prioriterar samarrangemang med externa aktörer, främst i syfte att öka kännedomen om Armémuseums och Flygvapenmuseums kunskaps- och verksamhetsområden och därigenom nå nya grupper av besökare. Programverksamheten är även ett sätt för museerna att vara aktuella i relation till händelser i omvärlden. Programverksamheten har under 2022 återupptagits efter pandemin och besökarna har successivt hittat tillbaka.

Armémuseums tema för våren var kamouflage och där ingick både föredrag på tisdagskvällar och gratis filmvisningar på söndagseftermiddagar. Det mest populära föredraget var "Säpo Inifrån" som arrangerades i samarbete med Medströms Bokförlag i början av mars. Under mars började två belarusiska konstnärer i Stockholm, Edvard Tarletski och Ludmila Christeseva, att tillverka kamouflagenät. Projektet *Hantverk som räddar liv* var ett konstprojekt som lät människor i Stockholm att samla kraft, kreativitet, hopp och optimism för Ukrainas fred och frihet. Vernissage hölls på Artillerigården vid Armémuseum i mitten av maj och därefter fanns möjlighet för allmänheten att bidra i tillverkningsprocessen genom att flåta in band i de nät som hängde vid grindarna till Artillerigården samt att träffa konstnärerna.

Kulturnatten i april, då Armémuseum hade kvällsöppet till midnatt, lockade ett stort antal besökare. Temat var beredskap i kris och krigstid, historiskt och idag. Under kvällen erbjöds visningar om hur man förr i tiden förberedde sig för kris och krig, det hölls visningar av skyddsrummet som finns på gården utanför museet, föredrag med överlevnadsexpert Herman Geijer, beredskapsquiz där besökaren förutom quizet fick chans att smaka på kaffesurrogat. Armémuseums tema för hösten var Ryssland och Ukraina, propaganda och spionage och föredrag på temat anordnades med externa

föredragshållare. Höstens mest besökta aktivitet var föredraget ”Media och propaganda i Kalla krigets Sverige” med journalist och författare Melker Becker samt föredraget ”Spionernas Stockholm” som genomfördes i samarbete med Medströms Bokförlag.

På grund av det stora intresset för visningen av skyddsrummet under Kulturnatten erbjöds visningen igen under hösten. I samarbete med Armé-, Marin-, och Flygfilms arkiv anordnades filmvisning med utvalda klipp från informations- och rekryteringsfilmer för försvaret genom 100 år.

På Flygvapenmuseum var programverksamheten nedprioriterad under våren på grund av arbetet med ny basutställning. Ett familjeevent genomfördes i samband med invigningen av den nya Gripen E simulatoren, med lansering av nytt lego, föreläsningar och specialvisningar. Under senhösten genomfördes ett välbesökt fördrag om Ryssland, med Joakim Paasikivi från Försvarshögskolan, Malcolm Dixelius samt Johanna Dahlin från Linköpings Universitet.

Under sommaren erbjöd Flygvapenmuseum flera aktiviteter för museets besökare. Familjer med yngre barn kunde följa med på gratis familjevisningar, där de bland annat fick chansen att se insidan på DC3:an som står på gräsmattan utanför museet. Det hölls även regelbundna experimentshower i Flyglabbet, och vuxna samt äldre barn kunde följa med på visningar i Kalla kriget utställningen på både svenska och engelska. En gång i månaden hölls även en bilträff där bilentusiaster fick visa upp sina unika fordon på olika teman på museets gräsmatta och parkering. Sommarverksamheten avslutades med utomhusbio i mitten av augusti. Såväl bilträffar som sommarbio är exempel på aktiviteter som syftar till att nå nya målgrupper.

I syfte att marknadsföra Flygvapenmuseums pedagogiska verksamhet deltog museets maskotar Drakel & Viggo på ett ”maskotrace” för alla Linköpings besöksmåls maskotar i Trädgårdsföreningen under SM-veckan.

Skolprogram

Armémuseum och Flygvapenmuseum erbjuder skolprogram för samtliga årskurser. Skolprogrammen bygger på skolans kurs- och läroplaner och är ämnesövergripande. De skolämnen som berörs är främst historia, samhällskunskap och svenska. Särskilda teman där ämnesövergripande skolprogram erbjuds är historiebruk och teknikutveckling.

För mellanstadieklasser är skolprogrammet Stormaktstid mest populärt på Armémuseum medan högstadiet ofta väljer någon av visningarna som berör 1900-talets historia. Gymnasieklasser väljer oftast att boka en tematisk visning.

På Flygvapenmuseum erbjuds ett reducerat utbud eftersom halva museet inte är tillgängligt på grund av ombyggnation. Skolprogrammet Kalla kriget och DC-3:an är mest efterfrågat bland de äldre eleverna och skolprogrammen Jakten på hemliga spionen av de yngre eleverna.

Flygvapenmuseum har fortsatt att ta emot klasser med skapande aktivitet i kombination med visningen om Kalla Kriget. Under året har det även tagits fram en ny aktivitet ”Spana och klura”. Sammanlagt erbjuder vi nu tre olika aktiviteter för varierande åldrar. Under året har även en ny skolvisning arbetats fram för åk 6–8, med fokus på teknik, som provats och utvärderats.

Som ett led i att vara en lärande organisation har Flygvapenmuseum under året provat att utvärdera vad eleverna tycker i direkt anslutning till visningen. Därigenom kan förbättringsförslag tas tillvara och implementeras snabbare.

En viktig del av utställningen Rädd eller Beredd är ett omfattande läromaterial som tagits fram, och som kan användas av de skolor som inte omfattas av turnén för den fysiska utställningen. Materialet kan nås via en hemsida.

Verksamhet riktad till barn och unga

Förutom den pedagogiska verksamheten som riktar sig till skolor har Armémuseum och Flygvapenmuseum under året anordnat aktiviteter i samarbete med andra organisationer. Båda museerna har tagit emot grupper av barn och ungdomar som flytt från Ukraina. Flygvapenmuseum etablerade under året ett samarbete med Linköpings stadsmission som innebär att lovverksamhet kunde erbjudas för deras barn- och ungdomsgrupper.

En rad olika aktiviteter anordnas för skollediga barn och ungdomar under sportlov, påsklov och höstlov. Målet är att under de tre loven erbjuda verksamhet som passar olika åldrar och intressen varför aktiviteterna har olika teman eller inriktningar.

Till sportlovet skrev och framförde Armémuseum familjevisningen Fanor, fältsjuka och flintlås. I den togs besökarna med på en vandring genom stormaktstidens Sverige där de fick möta ett fältskär, en indelt soldat och en karolinsk trumslagare. Visningen fick bra respons och upplevdes som interaktiv och spännande av både stora och små. Under påsklovet kunde besökarna följa med tillbaka i tiden till när Sverige var som störst i visningen Stormaktens saker och ting. Vad åt och drack man? Vem blev egentligen soldat och varför hade man trummor med sig ut i krig? På höstlovet framfördes Kaffesurr i snuskburken om kupongtrassel, mobiliseringsförråd och livet i beredskapstidens Sverige.

Flygvapenmuseum genomförde lovverksamhet för skollediga barn på sportlovet, påsklovet och höstlovet. Tema för loven var "Kan du flyga?", "Äggstra kul" och "Spännande spaning". Ett populärt inslag är Flygvapenmuseums science center Flyglabbet som innehåller flygsimulatorer och interaktiva stationer på temat luft och flyg och där museivårdarna, förutom att entusiasmera och vägleda besökarna, även genomför experimentshower.

Armémuseum och Flygvapenmuseum har under året erbjudit aktiviteter för såväl lite äldre som lite yngre barn. I samband med att Armémuseums utställning I rikets hemliga tjänst finns även barnspåret Spionmysteriet som komplement till Jakten på krigsbytet i basutställningarna. I Spionmysteriet, som lämpar sig för barn i 10-årsåldern, ska man ta reda på vem spionen är utifrån ett antal kluriga gåtor till vilka man finner svaren i utställningen. Flygvapenmuseum använder sig av museets maskotar Drakel och Viggo för att vägleda och engagera barn på olika sätt, bland annat genom upptäcktsfärder i museet.

Flygvapenmuseum har arrangerat Familjefredag varje fredag, varannan vecka som sagostund i biblioteket och varannan vecka som rundtur i utställningarna. I barnklubben Flygspanarna drivs en verksamhet för barn mellan fem och tolv år där barnen erbjuds många olika aktiviteter, bland annat visningar, experiment och skapande aktiviteter. Alla sex planerade flygspanarträffar har kunnat genomföras under 2022. Flygvapenmuseum har även fortsatt att utveckla innehåll och nya teman för genomförande av barnkalas på museet för att nå en bredare målgrupp.

Flygvapenmuseums lekmiljö Leklanda, som har temat militär flygplats, är mycket uppskattat av museets yngsta besökare. På Leklanda finns trampflygplan med hangar, start- och landningsbanor och tankstation samt även Drakel och Viggos verkstad och en klätterställning i form av Drakels flygplan. Under 2022 har Leklanda kompletterats med en helikopterrutschbana. Genom Leklanda och Flyglabbet strävar Flygvapenmuseum efter att väcka barnens intresse för flyg och teknik.

4.3 Kunskapsservice och FoU

Resultatbedömning

Det inriktningsmål som är kopplat till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Kunskapsservice och FoU är:

*Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring
samtid och framtid genom historien.*

SFHM bedömer att årets insatser för att öka och sprida kunskapen om det försvarshistoriska kulturarvet inte har varit tillfredsställande i förhållande till uppsatta mål.

En viktig del i att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet utanför museerna är dels att svara på förfrågningar från privatpersoner, forskare, skolelever och kolleger från andra institutioner, dels att medverka i olika externa föredrag och media. SFHM bedömer att myndigheten har en väl fungerande hantering av de förfrågningar och besök i arkiv och bibliotek som kommer till myndigheten och att kunskapen hos myndighetens medarbetare är efterfrågad och uppskattad. Försvarets traditionsnämnd har i ungefär samma utsträckning som tidigare år behandlat förfrågningar som rör militära traditioner.

Verksamheten inom kunskapsservice och FoU har nedprioriterats under 2022. SFHM har under året inte deltagit i något forskningsprojekt och antalet publicerade artiklar uppgick till 18 vilket var något färre än föregående år. Antalet populärvetenskapliga publikationer och artiklar uppgick till 19, vilket inte nådde det uppsatta målet om 45 för 2022.

SFHM bedömer sammanfattningsvis att verksamheten håller god kvalitet men att måluppfyllelsen inte har varit tillfredsställande främst på grund av resursbrist under arbetet med flytten av magasin. Verksamhetens övriga insatser under året bedöms emellertid ha bidragit till uppfyllelse av de mer övergripande målen vad gäller att främja forskning och kunskapsuppbyggnad, bland annat genom att svara på ett ökat antal förfrågningar.

Tabell 12 Volymuppgifter avseende Kunskapsservice och FoU

Kunskapsservice och FoU	2022	2021	2020
Bibliotek - besökare och bestånd			
Antal besökare till bibliotek	1 598	1 143	1 405
Antal katalogiserade böcker i bibliotek	50 830	51 018	50 732
Förfrågningar, föredrag och konferenser			
Antal förfrågningar	1 043	963	937
Antal föredrag och medverkan i media	18	13	15
Antal konferenser och seminarier	7	8	5
Publikationer och artiklar			
Antal egna publikationer	1	0	2
Antal publicerade artiklar författade av egen personal	18	18	24
Militära traditioner			
Antal sammanträden i Försvarets traditionsnämnd*	7	7	6
Indikatorer			
Antal FoU-samarbeten (5)	0	2	1
Antal populärvetenskapliga publikationer och artiklar (45)	19	24	26

*På grund av förnyade arbetsformer i Försvarets traditionsnämnd redovisar SFHM fr.o.m. 2022 antal protokollförda sammanträden i nämnden i stället för antal ärenden. Jämförelsetal har tagits fram för 2021 och 2020.

Kunskapsservice

Arkiv- och biblioteksverksamheten erbjuder möjlighet att studera arkivmaterial, läsa tidskrifter och litteratur. Armémuseums arkivsamling innehåller såväl ritningar av 1600-talskanoner som 1900-talets lumparbilder och Flygvapenmuseums arkivsamling erbjuder tusentals dokument från hela 1900-talet, bland annat flygdagböcker och haveriutredningar men även privata arkiv från till exempel flygpionjärer, flygplanskonstruktörer och flygmotoringenjörer.

Arkiv- och biblioteksverksamheten ger även stöd till andra museer genom dels depositioner av böcker, dels utlån av teknisk flygplansdokumentation för både skötsel av och kunskap om flygplan och historien kring flygplansobjekten och deras utveckling.

En viktig del i SFHM:s kunskapsservice är att svara på förfrågningar som inkommer till myndigheten från forskare och intresserad allmänhet. Under året svarade SFHM:s intendent, konservatorer, arkivarier, bibliotekarier m. fl. på sammanlagt 1 043 förfrågningar (963 år 2021). Många av frågorna inkommer via e-post och telefon men även webbplatsen Digitalt Museum är en viktig kanal för spridande av kunskap till användare över hela Sverige eftersom allt fler kontakter mellan museerna och användare sker via den webbplatsen.

Arbetet med registrering och vård av bibliotekens bestånd genomförs fortlöpande. Vid årets slut fanns sammanlagt 50 830 (51 018 år 2021) böcker, tidskrifter och artiklar katalogiserade i myndighetens två

bibliotek. I SFHM:s båda samlingsarkiv bedrivs en omfattande digitaliseringsverksamhet och resultatet redovisas i avsnittet 3.1 Bevara och tillgängliggöra.

Expertisen inom myndighetens verksamhetsområden har under 2022 varit fortsatt efterfrågad. Det är i huvudsak militärhistorisk expertis som efterfrågas men även kunskap om bevarande, förvaring och insamling. SFHM:s medarbetare har hållit föredrag om bl.a. Gustav III:s armé på Svenska ambassaden i Helsingfors och om farliga ämnen och föremål på Gällivare Kulturmuseum.

Invasionskriget i Ukraina har också aktualiserat behovet av att diskutera hur museernas pedagogiska verksamhet påverkas. Att möta och svara upp mot målgruppernas förväntningar och behov när det gäller krig och konflikt ställer delvis nya krav och förväntningar på museernas utbud och pedagogik. Under våren 2022 medverkade Armémuseum i ett digitalt K-Bloggsamtal med temat "Museipedagogiken och kriget" som anordnades av Riksantikvarieämbetet och Riksförbundet Sveriges Museer.

Arkiv och bibliotek på Flygvapenmuseum har under året ökat besöksantalet, vilket är en följd av aktivt arbete med att öka synligheten, bland annat genom en ny skylt på museets fasad. Arbetet med att bygga upp boksamlingen har fortsatt under året.

På Armémuseum har bibliotek och arkiv varit stängda för besökare under andra halvåret till följd av ombyggnation och flytt av lokal till museibyggnaden.

Kunskapsproduktion och FoU-samarbeten

Arbetet med att ta fram en strategisk plattform för myndighetens FoU-arbete har varit nedprioriterad under 2022 på grund av resursbrist. SFHM har under året även behövt nedprioritera mer formella FoU-samarbeten och har därför inget att redovisa i detta hänseende. Under hösten tillsattes en befattning som myndighetsgemensam forskningsamordnare. Resursförstärkningen har bl.a. inneburit att dokumentationsprojektet Krutgummor som startades redan under 2019 har kunnat återupptas. Med anledning av invasionskriget i Ukraina har samtidsdokumentation stått i fokus under året som gått. I samverkan med Rädda barnen har en digital samlingsplats öppnats på minnen.se där barn och unga kan dela med sig av upplevelser och tankar om krig. Insamlingen som startades upp i samband med invigningen i september av utställningen *Meanwhile in Ukraine* kommer att vara ett viktigt underlag för fortsatt utveckling av SFHM:s arbete med såväl kunskapsuppbyggnad som publik verksamhet för målgruppen barn och unga.

SFHM har under året fortsatt det arbete som påbörjades under 2019 med att skriva och publicera artiklar på bland annat Digitalt Museum med utgångspunkt i ämnen och objekt i de samlingar som anförtratts myndigheten. Under 2022 publicerades sammanlagt 18 nya populärvetenskapliga artiklar, bland annat om symbolvärdet på en fana från Statens trofésamling med ursprung i dagens Ukraina och om Flygvapenmuseums Futurohus. Därutöver utgavs publikationen *Försvarets traditioner* som redovisas närmare under avsnittet Militära traditioner nedan.

Under hösten genomfördes en tvådagarskonferens för flygmuseer. En viktig del av konferensen var att informera och bygga nätverk. Flygvapenmuseum informerade om vad som är på gång ur museets perspektiv och flygmuseerna informerade om situationen på de ideellt driva museerna utifrån teman som; Året som gått, hyror, elkostnader, ekonomi, medlemsrekrytering och förväntningar på Flygvapenmuseum.

SFHM har under året fortsatt med de digitala nätverksträffar för SMHA-museerna som startade 2020 till följd av pandemin bland annat för att ersätta den årliga konferens som brukar genomföras på något av nätverksmuseerna. Myndigheten har anordnat 5 digitala nätverksträffar och den årliga konferensen genomfördes 2022 återigen i en fysisk konferens, denna gång i Karlstad. De olika teman inom kultur- och museiområdet som de digitala evenemang har handlat om är bland annat samarbeten, att levandegöra kulturarvet, ekonomi och strategiskt arbete, beredskap och skydd av kulturarv samt en presentation av ICOMAM. Tema på SMHA-konferensen i Karlstad var en fördjupning av att levandegöra kulturarvet.

Militära traditioner

Under året har Försvarets traditionsnämnd fortsatt att bistå med råd och stöd till Försvarsmakten vad gäller framtagning av fälttecken och militära traditioner. Under året har nämnden förnyat sitt arbetssätt med större fokus på Försvarsmaktens behov. Föredragande från Försvarsmakten delar upp arbetet i frågor om råd samt orientering. Det gör att antalet ärenden jämfört med tidigare år skiljer sig betydligt. Nämnden har under året behandlat eller diskuterat totalt 16 protokollförda ärenden att jämföra med 105 år 2021. Det nya arbetssättet styr också mötesintervallen där korta digitala möten avhålls som förberedande möten inför de fysiska. Arbetssättet blir på så sätt betydligt mer tidseffektivt för ledamöter, sakkunniga och adjungerade. Traditionsnämnden har haft 7 protokollförda sammanträden under 2022, varav 5 fysiska och 2 digitala.

Av principiella och mera intressanta frågor som har beretts och förts upp till nämnden 2022 kan särskilt nämnas:

- Skriften Försvarets traditioner kunde publiceras efter ett omfattande arbete. Boken distribueras inom Försvarsmakten, SFHM:s nätverk samt till allmänheten via bokklubben Svenskt militärhistoriskt bibliotek. Under 2023 kommer den att finnas digitalt nedladdningsbar på SFHM hemsida. Ett antal av de till skriften hörande bilagorna uppdateras kontinuerligt.
- Två nya fälttecken färdigställdes under 2002, ny fana för Amf4 spikades 3 juni och ny fana för P7 spikades den 25 augusti.

Nämndens sammansättning har tillsammans med de under året ständigt adjungerade täckt aktuella traditionsområden på ett kunskapsmässigt bra sätt. Ytterligare personer med särskild sakkunskap kan adjungeras. Därigenom erhålls ett kontaktnät och samlad erfarenhet på traditionsområdet i vid bemärkelse, vilket också bidrar till att en hög kvalitet på nämndens rekommendationer och svar kan ges.

5 Statsbidrag SMHA

Resultatbedömning

SFHM bedömer att hanteringen av ansökningar om statsbidrag har fungerat väl under året, trots ekonomiska svårigheter och osäkerhet som en följd av både pandemin i början på året men framför allt kriget i Ukraina som medförde ekonomiska konsekvenser i form av kraftigt höjda elkostnader. SFHM har följt upp konsekvenser för SMHA-museerna i detta avseende, främst genom en enkät under hösten. Konsekvenserna har varierat stort, några SMHA-museer har fått kraftigt höjda kostnader medan andra museer har klarat sig bättre. Främsta orsaken till skillnaderna är ingångna elavtal och fastighetsägarnas möjligheter att parera kostnaderna. Med anledning av höjda elkostnader och pandemin fattade myndigheten två generella beslut avseende statsbidragen. Det ena var att beviljade projektbidrag kunde användas för att täcka ökade elkostnader. Motsvarande beslut togs under pandemin för 2020 och 2021 års statsbidrag. Det andra beslutet var att statsbidrag för 2021 inte ska återkrävas i de fall där bidraget helt eller delvis har använts för andra ändamål än det som det har beviljats för, i enlighet med förordningen, och främst som ett resultat av pandemin.

Några verksamheter redovisade för 2021 ett överskott, som till del är en följd av olika åtgärder för att mildra pandemins effekter. Intäktsbortfall har kunnat balanseras upp av kostnadsminskningar. Utfallen under året har i de flesta fall varit mycket svårbedömda, och några verksamheter har redovisat underskott. Bedömningen blev att eventuella överskott i verksamheterna därför inte bör leda till återkrav på utbetalda statliga bidrag. I några fall har extra bidrag också betalats ut för att täcka kraftigt ökade elkostnader.

SFHM bedömer att dessa båda beslut tillsammans med extra utbetalning av statsbidrag under hösten, har spelat en viktig roll i att flera av SMHA-museerna har kunnat bedriva verksamhet under 2022 och för att, på längre sikt, kunna upprätthålla verksamheterna. Den del av anslaget som använts för att tillhandahålla samlingsdatabaser för museiverksamheterna bedöms ha förbättrat förutsättningarna för såväl digitalt tillgängliggörande av samlingarna som ett långsiktigt bevarande av det försvarshistoriska kulturarvet runt om i landet.

Under 2022 låg handläggningskostnaderna på ungefär samma nivå som 2021 och antalet ärenden var lika stort, enligt tabell 13. Att kostnaderna låg på ungefär samma nivå som året innan är en följd av såväl en ytterligare effektivisering av handläggningsprocessen, som en ökning av de totala utbetalningarna av statsbidrag med anledning av pandemin. Att antalet ärenden är samma som året innan är ett resultat av att ärenden från och med 2021 behandlas och handläggs utifrån varje enskilt museum och bidragstyp (verksamhets- eller projektbidrag), vilket underlättar bidragshanteringen.

SFHM bedömer sammanfattningsvis att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit god utifrån de förutsättningar som myndigheten har kunnat påverka.

Tabell 13 Volymuppgifter och indikatorer avseende Statsbidrag SMHA

Statsbidrag SMHA	2022	2021	2020
Volymuppgifter*			
Antal ärenden	34	34	40
Lämnade bidrag (tkr)	19 912	20 230	19 731
Återbetalning av bidrag (tkr)	71	0	6
Indikatorer			
Kostnader för handläggning/Lämnade bidrag	4,5%	4,8%	4,3%

*Från och med 2022 redovisar SFHM volymuppgifter avseende både lämnade bidrag och återbetalning av bidrag.

Bidragshandläggning och lämnade bidrag

SFHM lämnar tillsammans med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) årligen bidrag enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Enligt SFHM:s regleringsbrev ska minst 22,5 miljoner kronor användas för bidragsgivning enligt ovan nämnda förordning samt till kostnader vid myndigheten som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter (se avsnitt 2.2 Transfereringar och SMHA-relaterade kostnader).

Enligt SFHM:s regleringsbrev ska myndigheten även redovisa hur bidragen har fördelats mellan olika museiverksamheter och ändamål (se tabell 14 nedan).

I bilaga till förordningen framgår till vilka verksamheter eller ändamål som SFHM kan lämna statsbidrag. Aktörerna som bedriver museiverksamhet har varit förhållandevis oförändrade sedan statsbidragets införande 2008 även om det skett vissa ändringar under senare år som föranlett förslag till ändringar i bilagan till förordningen. Under 2020 hemställde SFHM till regeringen om en ändring med anledning av att museiverksamheten i Vällinge ("Hemvärnsmuseet i Vällinge") hade upphört. Kontinuerlig dialog förs med interimsstyrelsen till den därefter nybildade Föreningen Hemvärnshistoria, med syfte att hitta en väg för hur Hemvärnets historia ska kunna förmedlas nationellt.

Förutsättningarna för att bedriva museiverksamheterna varierar i fråga om besöksunderlag, ekonomi, kompetensförsörjning, personella resurser med mera. SFHM följer utvecklingen eftersom ett av kriterierna för statsbidraget är den sökandes egen insats och förmåga att långsiktigt upprätthålla verksamheten (6 §). Kännetecknande för flera av de försvarshistoriska museiverksamheterna är att de i betydande utsträckning engagerar ideella krafter (helt eller delvis), som därför utgör en viktig och i flera fall avgörande tillgång för den enskilda verksamheten.

Framtida risker med potentiellt betydande påverkan för SFHM är ändrade förutsättningar för museer att bedriva sin verksamhet. Under 2022 har två flottilmuseer, F21 Luleå och F7 Såtenäs, påverkats när Försvarsmakten har utökat sin verksamhet och tagit tillbaka tidigare uthyrda lokaler. Därigenom har de berörda museerna tvingats återlämna föremål till Flygvapenmuseum, vilket innebär omfattande arbete och behov av förvaringslösningar.

Bidrag kan lämnas i form av verksamhetsbidrag och projektbidrag. Verksamhetsbidragen ska användas för att täcka delar av verksamheternas personal- och lokalkostnader samt olika typer av driftkostnader. Projektbidragen ska användas för att underlätta verksamheternas arbete med utveckling och förnyelse av innehåll och aktiviteter.

Under 2022 behandlades totalt 34 inkomna ärenden om statsbidrag. Sammanlagt delades 19 912 000 kr ut i statsbidrag under 2022 samtidigt som 70 770 kr av tidigare utbetalade statsbidrag krävdes tillbaka från 2021 års beslut. Se även avsnitt 2.2 Transfereringar och SMHA-relaterade kostnader.

Följdeffekter av kriget i Ukraina (främst höjda elkostnader) och till del pandemin har föranlett SFHM att vidta ett antal åtgärder för att på olika sätt försöka underlätta för SMHA-museerna att dels fortsätta bedriva verksamhet under året, dels kunna upprätthålla verksamheterna på sikt. Effekterna har varit stora, men de flesta museer inom SMHA-nätverket har lyckats med att balansera budgeten. I några fall fanns risk för stora underskott, vilket medförde en extra utbetalning till dessa museer. Erfarenheterna från 2021 ledde till att SFHM återigen fattade beslut om att beviljade projektbidrag för 2022 kunde användas till driftrelaterade ändamål, denna gång p.g.a. ökade elkostnader. Ett beslut fattades också om att statsbidrag för 2021 inte ska återkrävas i de fall där bidraget helt eller delvis har använts för andra ändamål än det som det har beviljats för.

Tabell 14 Fördelning av statsbidrag på olika verksamheter och ändamål för vilka SFHM prövar bidragsansökningar (tkr)

Verksamhet eller ändamål	2022	2021	2020
Abisko Gränsförsvarsmuseum	-	-	-
Aeroseum	2 400	2 597	2 426
Robotförsvaret/ Arboga Robotmuseum	230	150	205
Arsenalen	3 150	3 250	3 610
Artillerimuseet	1 320	1 286	1 451
Brigadmuseum	1 600	1 570	1 729
Flygmuseet F21	150	150	156
Försvarsmuseum Boden	2 080	2 100	2 020
Garnisonsmuseum Skaraborg	410	409	311
Garnisons- och luftvärnsmuseet	1 000	1 100	870
Gotlands Försvarsmuseum	1 205	1 165	1 290
Hemvärnsmuseet*	-	-	-
Kalixlinjen/Siknäsfortet	420	390	348
Karlsborgs fästningsmuseum	1 700	1 700	1 885
Krigsflygfält 16	655	620	545
Miliseum	1 110	1 190	1 140
Rödbergsfortet	571	500	-
Skansen Klintaberg	122	150	150
Teknikland	1 550	1 590	1 430
Teleseum	239	313	165
Summa lämnade bidrag	19 912	20 230	19 731

*Ändrad organisationsform under 2020. Hemvärnsmuseets verksamhet i Vällinge har upphört, vilket föranlett en hemställan om att ändra ändamålets beskrivning i bilaga till förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Den nybildade Föreningen Hemvärnshistoria är inte berättigad att söka statsbidrag.

SMHA-museernas besöksutveckling

Ett sätt att visa effekterna av statsbidragets användning över tid är besöksutvecklingen för de olika besöksmålen och museerna. SMHA-museerna är starkt beroende av entréintäkter och bidrag för sin överlevnad. Pandemins effekter har slagit olika hårt mot verksamheterna, men har också hanterats på olika sätt vilket innebär att besöksanalysen är komplicerad. En generell tendens är att den totala besöksutvecklingen 2022 för SMHA-museerna har ökat jämfört med 2021 (en ökning med 34 procent vilket kan jämföras med motsvarande ökning av besökare på Armémuseum och Flygvapenmuseum som var 108 procent).

18 av 21 museer har fått ett ökat antal besökare. De övriga 3 museerna har haft färre besökare jämfört med 2021, men tappet av besökare för dessa tre museer var endast marginell. Ett av dessa tre museer slog också besöksrekord under pandemiåret 2021 främst som ett resultat av mycket bra sommarmånader, dvs. under perioden med få restriktioner och låg smittspridning. Glädjande är att hela fem museer under 2022 hade sina högsta besöksiffror sen 2016. Inga museer har haft helt stängt under året. De ökade besöksiffrorna, och ökade intäkter, visar att de flesta av SMHA-museerna har återgått till normalåren innan pandemin. De senaste fem årens besöksiffror framgår av tabell 15 nedan.

I avsnitt 3.1 Bevara och tillgängliggöra redovisas uppgifter om SMHA-museernas publicering på Digitalt Museum, vilket ger en indikation på hur arbetet med digitalisering och tillgängliggörande av det försvarshistoriska kulturarvet utvecklas som helhet.

Under rubriken Information och kommunikation i avsnitt 4.1 Vårdskap och besöksservice redovisas besökare på sociala medier kopplat till det samlande varumärket SMHA.

I följande sammanställning redovisas besöksutvecklingen för de ändamål som sökt och erhållit statsbidrag de senaste fem åren. Uppgifterna bygger på inrapportering från respektive museiverksamhet som ingår i SMHA. SFHM kan därför inte säkerställa uppgifternas kvalitet och jämförbarhet, men flertalet redovisar även årsstatistik över besöksutveckling med mera till Myndigheten för kulturanalys (MYKA).

Tabell 15 Totalt inrapporterat antal besökare per museum och besöksmål inom Sveriges militärhistoriska arv

Museiverksamheter och besöksmål	2022	2021	2020	2019	2018
Abisko Gränsförsvarsmuseum**	-	-	-	2 413	205
Aeroseum	60 397	42 670	36 660	55 866	54 747
Arboga Robotmuseum	3 000	1 020	363	2 725	-
Arsenalen	30 934	17 088	20 097	25 611	25 057
Artillerimuseet	3 550	ca 3 000	1 617	4 000	4 000
Brigadmuseum	18 261	13 213	14 165	18 548	15 726
Flygmuseet F21	2 930	177	72	2 044	1 260
Försvarsmuseum Boden	17 781	8 011	10 193	23 342	22 084
Garnisonsmuseet Skaraborg	2 090	1 029	1 350	2 170	2 465
Garnisons- och Luftvärnsmuseet	500	ca 200	486	1 200	2 219
Gotlands Försvarsmuseum	9 295	9 667	3 202	9 808	10 461
Hemsö fästning*	25 600	ca 30 000	20 400	22 600	21 900
Hemvärnsmuseet	-	-	-	1 332	1 562
Karlsborgs fästningsmuseum	41 980	42 215	36 138	40 139	33 410
Krigsflygfält 16	8 000	5 000	9 000	3 000	3 500
Maritiman*	42 491	37 469	892	36 515	34 313
Miliseum	6 547	6 080	5 725	5 930	6 310
Museum för rörligt kustartilleri*	7 081	i.u.	8 047	6 912	5 578
Rödbergsfortet	7 799	3 735	5 400	7 070	5 889
Siknäsfortet/del i Kalixlinjen	2 049	1 023	625	2 923	1 535
Skansen Klintaberg	i.u.	i.u.	-	2 500	2 241
Skånelinjen*, **	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.
Teknikland	21 652	11 670	-	17 566	16 158
Teleseum	1 001	380	690	3 200	2 248
Vaxholms Fästnings Museum*	10 112	7 452	6 782	17 383	15 835
Totalt antal besökare SMHA	323 050	241 099	181 904	314 797	288 703

*Försvarshistoriska museiverksamheter för vilka Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) beslutar om statsbidrag.

**Besöksmålen utgörs till stor del av vandringsleder varför antalet besökare inte kan följas upp på ett fullständigt vis.

6 Finansiell redovisning

6.1 Resultaträkning

(tkr)	Not	2022	2021
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	121 350	113 047
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	13 842	11 787
Intäkter av bidrag	3	2 302	753
Finansiella intäkter	4	198	1
Summa		137 692	125 588
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-55 306	-52 277
Kostnader för lokaler		-47 483	-43 085
Övriga driftkostnader		-31 029	-25 814
Finansiella kostnader	6	-59	-3
Avskrivningar och nedskrivningar		-3 007	-2 820
Summa		-136 884	-123 999
Verksamhetsutfall		808	1 589
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		19 841	20 230
Lämnade bidrag	7	-19 841	-20 230
Saldo		0	0
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	8	808	1 589

6.2 Balansräkning

(tkr)	Not	2022-12-31	2021-12-31
Tillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	9	367	606
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	10	0	0
Summa		367	606
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	11	3 593	4 519
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	12	6 579	5 811
Pågående nyanläggningar	13	1 403	538
Summa		11 576	10 868
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	14	790	936
Summa		790	936
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		1 265	405
Fordringar hos andra myndigheter	15	3 268	2 550
Övriga kortfristiga fordringar	16	61	15
Summa		4 594	2 970
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	17	11 351	11 582
Övriga upplupna intäkter	18	568	242
Summa		11 919	11 824
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	19	-1 750	-4 259
Summa		-1 750	-4 259
Kassa och bank	20		
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret		12 264	9 480
Kassa och bank		0	0
Summa		12 264	9 480
SUMMA TILLGÅNGAR		39 760	32 424

(tkr)	Not	2022-12-31	2021-12-31
Kapital och skulder			
Myndighetskapital	21		
Donationskapital		100	100
Balanserad kapitalförändring		8 644	7 055
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	8	808	1 589
Summa		9 552	8 744
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	22	0	48
Övriga avsättningar	23	872	261
Summa		872	310
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	24	7 316	7 273
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	25	0	0
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	26	3 292	1 873
Leverantörsskulder		4 204	6 132
Övriga kortfristiga skulder	27	863	744
Summa		15 675	16 023
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	28	4 287	3 925
Oförbrukade bidrag	29	9 373	3 423
Övriga förutbetalda intäkter	30	0	0
Summa		13 660	7 348
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		39 760	32 424

6.3 Anslagsredovisning

Anslag (tkr)	Ing. över- förings- belopp	Årets till- delning enl. regl. brev	Omdispo- nerat belopp	Indrag- ning	Totalt disponi- belt belopp	Utgifter	Utgående över- förings- belopp
Not							
Uo 17 8:1 Ramanslag							
Centrala museer:							
Myndigheter							
ap.9 Statens försvarshistoriska museer	31	4 297	138 915	-233	142 979	141 211	1 768
Summa		4 297	138 915		142 979	141 211	1 768

6.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Statens försvarshistoriska museers bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 5 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 50 tkr bokförts som periodavgränsningsposter.

Kostnadsjämsig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas fr. o. m. år 2009 anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen. Utgående balans år 2021, 38 tkr, har år 2022 minskat med 20 tkr.

Upplysningar av väsentlig betydelse

SFHM ska enligt regleringsbrevet särredovisa eventuella intäkter av sponsring och bidrag i not till resultaträkningen. Redovisningen görs i not 2 och 3 till resultaträkningen.

Ändrade redovisningsprinciper

Sponsring hanteras från och med 2022 i sin helhet som avgiftsfinansierad verksamhet. Föregående år hanterades en del av sponsormedlen som bidragsfinansierad verksamhet. För att öka jämförbarheten har jämförelsetal föregående år räknats om (avser balanserad kapitalförändring samt oförbrukade bidrag)

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas licenser och rättigheter samt maskiner och inventarier som har ett anskaffningsvärde om minst 25 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd som uppgår till lägst tre år.

Konst har skänkts till myndigheten och upptagits i balansräkningen till ett värde om 100 tkr. Eftersom den skänkta konsten bedömts ha en obegränsad nyttjandeperiod kommer den ej att skrivas av.

Avskrivning sker enligt linjär avskrivningsmetod. Avskrivning under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk. I vissa fall kan det förekomma avsteg från grundregeln då en individuell bedömning ger annan avskrivningstid.

Tillämpade avskrivningstider

Licenser och rättigheter	3-5 år
Datorer och kringutrustning	3 år
Övriga kontorsmaskiner	5 år
AV-utrustning	5 år
Bilar	5-7 år
Verkstadsutrustning och laboratorieutrustning	10 år
Inredningsinventarier	10 år
Basutställning	3-10 år
Förbättringsutgift på annans fastighet, dock längst till den återstående giltighetstiden på hyreskontraktet.	5-10 år

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp varmed de beräknas inflyta. Butikernas lager är värderade enligt lägsta värdets princip till anskaffningsvärde efter avdrag för inkurans.

Övriga omsättningstillgångar har tagits upp till anskaffningsvärdet enligt lägsta värdets princip.

Fordringar i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs.

Skulder

Skulderna har tagits upp till nominellt belopp. Skulder i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs.

Ersättningar och andra förmåner**Ledande befattningshavare / styrelseuppdrag**

	Ersättning i tkr
Överintendent Helene Rånlund	1 181
ÖI har rätt till förmånsbil utifrån anställningsavtal, men valt att inte utnyttja detta under 2022.	
<i>Övriga uppdrag, Helene Rånlund:</i>	
Statlig representant i styrelsen för Fastighets A-kassa på uppdrag av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringar (IAF), till och med 2022-08-31. Avslutades på egen begäran.	26
Ledamot och vice ordförande i ICOM Sverige fr.o.m. 2022-05. Tf. ordförande från och med 2022-11.	-

**Noter Resultaträkning
(tkr)**

	2022	2021
Not 1 Intäkter av anslag		
Intäkter av anslag	121 350	113 047
Summa	121 350	113 047
Summa "Intäkter av anslag" (121 350 tkr) och "Lämnade bidrag" (19 841 tkr) skiljer sig från summan "Utgifter" (141 211 tkr) på anslaget Uo 17 8.1 ap.9. Skillnaden på 20 tkr beror på minskning av semesterlöneskuld som intjänats före år 2009.		
Not 2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
Avgiftsverksamhet med fullkostnadstäckning		
Butiksverksamhet	3 341	2 008
Uppdragsverksamhet	2 100	3 221
	5 441	5 229
Avgiftsverksamhet i enlighet med regleringsbrevet		
Entréintäkter	411	241
Visningar	811	298
Simulator Flyglabbet	408	70
Programverksamhet	115	100
Uthyrning av lokaler	4 087	3 097
Konferensverksamhet exkl lokaler	147	50
Samarbeten med andra myndigheter	200	501
	6 179	4 356
Andra ersättningar		
Sponsring	1 900	1 900
Realisationsvinst anläggningstillgångar	116	
Övriga ersättningar	206	296
	2 222	2 196
Avgiftsintäkter enligt §4		
Övriga intäkter	0	5
	0	5
Totalsumma	13 842	11 787

	2022	2021
Not 3 Intäkter av bidrag		
Bidrag från statliga myndigheter	2 154	363
Bidrag från EU:s institutioner	9	17
Bidrag från övriga	139	373
Summa	2 302	753
<i>Specifikation avseende "Bidrag från Övriga"</i>		
Arv Holger Ring	55	32
Wallenbergs stiftelse	-	-
Saab AB avskrivningar	-	294
Rausing donation	-	-
Armémuseum vänförening	-	-
Övriga bidrag	84	47
Summa	139	373
Not 4 Finansiella intäkter		
Ränta på räntekonto i Riksgäldskontoret	198	-
Övriga finansiella intäkter	-	1
Summa	198	1
Not 5 Kostnader för personal		
Lönekostnader (exkl arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	36 381	33 617
<i>Varav lönekostnader ej anställd personal</i>	16	3
Sociala avgifter	17 188	17 022
Övriga kostnader för personal	1 737	1 639
Summa	55 306	52 277
Not 6 Finansiella kostnader		
Ränta på avistalån i Riksgäldskontoret	56	-
Övriga finansiella kostnader	3	3
Summa	59	3
Not 7 Lämnade bidrag		
Verksamhetsbidrag	17 590	17 359
Projektbidrag	2 322	2 871
Återbetalda bidrag	-71	0
Summa	19 841	20 230
Not 8 Årets kapitalförändring		
Avgiftsfinansierad verksamhet	10	120
SAAB sponsring, överskott	798	1 468
Summa	808	1 589

Noter Balansräkning

(tkr)

	2022-12-31	2021-12-31
Not 9 Balanserade utgifter för utveckling		
Ingående anskaffningsvärde	2 027	1 535
Årets anskaffningar	0	492
Utrangering	0	0
Summa anskaffningsvärde	2027	2027
Ingående ackumulerade avskrivningar	-1 421	-1 249
Årets avskrivningar	-239	-172
Utrangering	0	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-1 660	-1 421
Utgående bokfört värde	367	606
Not 10 Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
Ingående anskaffningsvärde	115	115
Årets anskaffningar	0	0
Utrangeringar	0	0
Summa anskaffningsvärde	115	115
Ingående ackumulerade avskrivningar	-115	-115
Årets avskrivningar	0	0
Utrangeringar	0	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-115	-115
Utgående bokfört värde	0	0
Not 11 Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående anskaffningsvärde	9 432	6 516
Årets anskaffningar	141	2 916
Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	0	0
Summa anskaffningsvärde	9 573	9 432
Ingående ackumulerade avskrivningar	-4 913	-3 981
Årets avskrivningar	-1 067	-933
Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	0	0
Korrigerig av tidigare års avskrivningar	0	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-5 980	-4 913
Utgående bokfört värde	3 593	4 519

	2022-12-31	2021-12-31
Not 12 Maskiner, inventarier, installationer m.m.		
Ingående anskaffningsvärde	47 837	50 674
Årets anskaffningar	2 570	2 663
Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-1 584	-5 500
Överföringar	0	0
Summa anskaffningsvärde	48 823	47 837
Ingående ackumulerade avskrivningar	-42 026	-45 810
Årets avskrivningar	-1 702	-1 716
Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	1 484	5 500
Korrigerings av tidigare års avskrivningar	0	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-42 244	-42 026
Utgående bokfört värde	6 579	5 811
Not 13 Pågående nyanläggningar		
Ingående anskaffningsvärde	538	744
Årets anskaffningar	1 361	538
Färdigställda anläggningar	-496	-744
Utgående bokfört värde	1 403	538
Not 14 Varulager och förråd		
Varulager butik Armémuseum	272	391
Vaulager butik Flygvapenmuseum	306	272
Varulager fantillverkning	212	272
Summa	790	936
Not 15 Fordringar hos andra myndigheter		
Fordran ingående mervärdesskatt	2 950	2 494
Kundfordringar hos andra myndigheter	41	56
Övriga fordringar hos andra myndigheter	278	0
Summa	3 268	2 550
Not 16 Övriga kortfristiga fordringar		
Fordringar hos övriga	61	15
Summa	61	15
Not 17 Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyreskostnader	11 296	10 743
Övriga förutbetalda kostnader	55	839
Summa	11 351	11 582
Not 18 Övriga upplupna intäkter		
Upplupna hyror utomstatliga	0	229
Övriga upplupna intäkter inomstatliga	568	13
Summa	568	242

	2022-12-31	2021-12-31
Not 19 Avräkning med statsverket		
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-4 297	-2 133
Redovisat mot anslag	141 211	133 299
Återbetalning av anslag	233	0
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-138 915	-135 462
Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-1 768	-4 297
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	38	59
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-20	-21
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	18	38
Summa Avräkning med statsverket	-1 750	-4 259
Not 20 Kassa och Bank		
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	12 264	9 480
Växelkassa Armémuseum	0	0
Växelkassa Flygvapenmuseum	0	0
Valutakonto	0	0
	12 264	9 480

Not 21 Myndighetskapital
Specifikation
förändring av
myndighetskapital

	Balanserad kapital-förändring, avgiftsbelagd verksamhet	Balanserad kapital-förändring, sponsring	Donations-kapital	Kapital-förändring enl RR avgiftsbelagd verksamhet	Kapital-förändring enl RR sponsring	Summa
Utgående balans 2021	- 285	6 561	100	120	1 468	7 964
Omklassificering sponsring		780				780
Ingående balans 2022	- 285	7 340	100	120	1 468	8 744
Föregående års kapitalförändring	120	1 468	-	- 120	- 1 468	0
Årets kapitalförändring	-	-	-	10	798	808
Summa årets förändring	120	1 468	-	- 110	- 670	808
Utgående balans 2022	- 165	8 808	100	10	798	9 552

			2022-12-31	2021-12-31
Not	22	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		
		Ingående avsättning	48	120
		Årets pensionskostnad	-14	-31
		Årets pensionsutbetalningar	-35	-40
		Utgående avsättning	0	48
Not	23	Övriga avsättningar*		
		Avsättning för lokalt omställningsarbete		
		Ingående balans	261	163
		Årets förändring	110	99
		Övriga avsättningar	500	0
		Utgående balans	872	261
Not	24	Lån i Riksgäldskontoret		
		Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar.		
		Ingående balans	7 273	5 909
		Under året nyupptagna lån	2 245	3 390
		Årets amorteringar	-2 201	-2 027
		Utgående balans	7 316	7 273
		Beviljad låneram enligt regleringsbrev	23 500	15 000
Not	25	Räntekontokredit		
		Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	0	0
		Utgående balans	0	0
		Myndigheten har enligt regleringsbrev en räntekontokredit 14 000 tkr		
Not	26	Kortfristiga skulder till andra myndigheter		
		Utgående mervärdesskatt	197	294
		Arbetsgivaravgifter	996	885
		Leverantörsskulder andra myndigheter	2 099	694
		Summa	3 292	1 873
Not	27	Övriga kortfristiga skulder		
		Personalens källskatt	863	744
		Övrigt	0	0
		Summa	863	744
Not	28	Upplupna kostnader		
		Upplupna semesterlöner inklusive sociala avgifter	2 761	2 392
		Övriga upplupna löner inklusive sociala avgifter	144	1 069
		Övriga upplupna kostnader	1 382	464
		Summa	4 287	3 925

* Av avsatta medel beräknas 500 tkr regleras under 2023.

			2022-12-31	2021-12-31
Not	29	Oförbrukade bidrag		
		Bidrag som erhållits från annan statlig myndighet	7 799	1 700
		Bidrag som erhållits från icke-statliga organisationer eller privatpersoner	1 574	1 724
		Summa	9 373	3 424
		<i>varav bidrag från statlig myndighet som förväntas tas i anspråk inom tre månader</i>	200	0
		<i>mer än tre månader till ett år</i>	6 000	1 275
		<i>mer än ett år till tre år</i>	1 599	425
Not	30	Övriga förutbetalda intäkter		
		Förutbetalda hyror	0	0
		Summa	0	0

Anslagsredovisning**Uo 17 8:1 ap.9 (Kulturdepartementet)****Centrala museer Statens försvarshistoriska museer****Not 31**

Enligt regleringsbrevet disponerar Statens försvarshistoriska museer en anslagskredit på 4 167 tkr. Krediten har inte utnyttjats.

Statens försvarshistoriska museer har med sig ett anslagssparande, efter indragning, från föregående år på 4 064 tkr. Anslaget är räntebärande.

Enligt villkor i regleringsbrevet ska minst 22 500 tkr användas för bidragsgivning enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter samt till kostnader vid Statens försvarshistoriska museer som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter.

Under 2022 var SFHM:s anslagsanvändning (inkl intäkt från Statens Maritima och Transporthistoriska museer) 22 521 tkr, se avsnitt 2.2 transfereringar.

Summa "Intäkter av anslag" (121 350 tkr) och "Lämnade bidrag" (19 841 tkr) skiljer sig från summa "Utgifter" (141 211 tkr) på anslaget Uo 17 8.1 ap.9. Skillnaden på 20 tkr beror på minskning av semesterlöneskuld som intjänats före år 2009.

6.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

(tkr)	2022	2021	2020	2019	2018
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	23 500	15 000	10 000	15 000	25 000
Utnyttjad	7 316	7 273	5 909	6 973	9 759
Kontokrediter Riksgäldskontoret					
Beviljad	14 000	14 000	18 500	13 617	13 617
Maximalt utnyttjad	0	0	9 529	8 396	8 164
Räntekonto Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	198	1	0	0	0
Räntekostnader	0	3	0	20	61
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	12 600	7 600	13 300	18 900	17 300
Avgiftsintäkter	11 620	9 591	6 564	12 779	11 369
Övriga avgiftsintäkter	2 222	2 196	2 058	2 029	2 031
Anslagskredit					
Beviljad	4 167	4 063	3 775	3 701	3 612
Utnyttjad	0	0	0	0	571
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande	1 768	4 297	2 133	621	0
Personal*					
Antalet årsarbetskrafter (st)	77	71	67	67	65
Medelantalet anställda (st)	96	87	79	81	80
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 740	1 707	1 619	1 686	1 753
Kapitalförändring**					
Årets	808	1 589	1 180	1 232	-445
Balanserad	8 644	7 055	5 096	3 048	3 493

* Årsarbetskrafter och medelantal anställda redovisas här exklusive anställda med timarvode.

** Årets kapitalförändring består av över/underskott för verksamhet med full kostnadstäckning samt sponsring från Saab AB. Jämförelsetal 2021 justerat då sponsring som redovisats som oförbrukade bidrag har klassificerats om till avgifter. Jämförelsetal 2018-2020 har inte varit möjliga att räkna om.

Intygande

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2023-02-22

Helene Rånlund

Överintendent

statens Försvarshistoriska museer

